

SİYASET YAPMA BİÇİMİ OLARAK MİLLİYETÇİLİK VE ANTİKOMÜNİZM: OLGULAR, SÜREÇLER, ARAYIŞLAR

Rasim Berker BANK*

Öz

Bu çalışmanın temel amacı Cumhuriyetin ilk yıllarında başlayıp, 40'lı yıllarda somut bir görünüm kazanan bir siyaset yapma biçimi olan Türk sağının en önemli argümanı olarak antikomünist söylem ve uygulamaların ortaya çıkardığı toplumsal hadiseleri çeşitli yönleriyle incelemektir. Hedeflenen bu çerçevede tek parti döneminde siyasal hayata egemen olan resmi milliyetçilik ideolojisinin ayırt edici özellikleri ve sola karşı olan tutumu; ırkçılık ve irredantizm üzerinden şekillenen Turancılık ideolojisi ve temsil ettiği siyaset tarzı; tek parti döneminde ve sonrasında sol siyasal hareketlerin uzun vadede varlığını sürdürmesine izin verilmemiş olmasının demokrasi açısından doğurduğu olumsuz sonuçları; bir siyaset yapma biçimi olarak antikomünizmin bağımlı sınıflara karşı bir baskı unsuru olarak kullanmasının ortaya çıkardığı siyasal sonuçları çeşitli yönleriyle ele alınarak incelenmektedir.

Anahtar Kelimeler: Milliyetçilik, İrredantizm, İrkçılık-Turancılık, Antikomünizm, Muhafazakârlık

NATIONALISM AND ANTICOMMUNISM AS A WAY OF CONDUCTING POLITICS: FACTS, PROCESSES, QUESTS

Abstract

The main purpose of this study is to examine the social events brought about by anti-communist discourse and practices as this study discusses the most important argument of the Turkish right, which is a way of conducting politics that started in the first years of the Republic of Turkey, and gained a concrete appearance in the 40s. Within this framework, the distinctive features of the ideology of official nationalism that dominated the political life during the one-party period and its attitude towards the left; the Turanism ideology, shaped by racism and irredentism, and the political style it represents; the negative consequences of the fact that leftist political movements were not allowed to survive in the long term during and after the single-party period in terms of democracy; the political consequences of the use of anti-communism as a form of politics and an element of oppression against the dependent classes are examined in the study from various aspects.

Keywords: Nationalism, Irredentism, Racism-Turanism, Anticommunism, Conservatism.

---

* Doç. Dr., Giresun Üniversitesi, İİBF Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi, berkerberker@hotmail.com, ORCID No: 0000-0002-3292-9274.

Giriş

Batı Avrupa’da antikomünizm işçi sınıfının ‘ideolojik’ ‘politik’ ve ‘örgütsel’ açıdan yürüttüğü kitle faaliyetlerinin yaygınlaştığı ve belli bir gelişmişlik düzeyine ulaştığı koşullar altında iktidar blokunun geçerli yöntemlerle egemenliğini daha fazla sürdüremeyeceğinin anlaşıldığı ve kendisini tehdit altında hissetmesinin bir sonucu olarak mevcut olanaklar dâhilinde bir sınıf tepkisi şeklinde ortaya çıkmıştır. Türkiye’de ise 60’lı yıllara kadar antikomünizm olgusu iktidar blokunu oluşturan hâkim sınıfların ayrıcalıklı pozisyonlarını koruması için bağımlı sınıfların örgütlü yükselişine karşı duyduğu derin endişe sonucu verdiği ideolojik bir tepki şeklinde gelişmemiştir. Güncel siyasetin uygun düştüğü belli bir konjonktür altında gelişen antikomünizm olgusu içeriği sürekli değişen bir düşman imgesinin öteki üzerinden inşa etme çabasının bir sonucu olarak doğmuştur. Bu noktada ‘antikomünizm’ siyasal sınıf egemenliğine yönelik toplumsal rızanın sağlanmasında önemli bir işlevi yerine getirir. Ancak, bu süreç çok farklı toplumsal dolayimlarla gerçekleşir. Dolayısıyla, Türkiye’de antikomünizm sadece ‘antikomünizm’ değildir, çok daha fazlasıdır. Komünist ifadesi bazen Rusların işaret edildiği ‘Moskof’ dur, bazen de etnik ve mezhepsel açıdan farklı kesimlere yönelik mesafeli bir duruştur; bazen muhalefetin susturulması, ulusal birliğin karşısında tehdit olarak görülen sınıf temelli örgütsel yapıların yasaklanmasıdır; bazen de dış politikada pazarlık, iç politikada ise uzlaşma aracıdır, ama çok defa tarihsel olarak bilinçaltına itilmiş olan bir dizi korkuların siyaset aracılığıyla dışa vurumudur. Antikomünizm ‘milliyetçi’, kesimler açısından siyasetin nesnesini oluşturmaktadır. Türkiye özelinde antikomünist söylem ve uygulamalar kendi içinde hep bir ‘nefret’ ve ‘şiddet’ ögesi barındıran, bir *ötekiye* işaret ederler. Dolayısıyla, ideolojik olarak antikomünist söylemlerin çeşitli tezahürlerinden beslenen radikal sağ kesimlerin faaliyetlerini oluşturan bu siyasal saldırganlık (*political aggression*) durumu antidemokratik bir zemine dayanır. Sivil toplum uğrağında gerçekleşen bu siyasal saldırganlık hali de kanunsuz (*vigilante*) bir tutumla ortaya çıkar.

Bu çalışmada yer alan tarihsel olguların incelenmesi ‘nasıl’ ve ‘kim’ sorularına yanıtlar arama şeklinde yapılmıştır. Çalışma, betimlenmiş bir konunun ardında yatan nedenleri, temelleriyle birlikte ortaya koymaya çalışmıştır. Olgular arasında ilişkisel bir bakış açısı kurabilmek amacıyla ‘niçin’ sorusu yöneltilmiştir. Ayrıca, zaman ve mekân açısından ortaya çıkan farklı toplumsal olguların etkileşimi üzerinden karşılaştırması yapılmıştır. Böylece olguların kendi doğal ortamları içinde gerçekçi ve bütüncül bir şekilde ortaya konmasına yönelik nitel bir araştırma süreci izlenmiştir. Bu çerçevede literatür araştırması üzerinde inşa edilmiş ‘betimleyici’, ‘açıklayıcı’ yöntemin yansırı ‘karşılaştırmalı tarih’ yöntemi de bu çalışmada kullanılmıştır.

Bu çalışmanın temel amacı, Cumhuriyetin ilk yıllarından başlayıp, 40’lı yıllarda somut bir görünüm kazanan bir siyaset yapma biçimi olarak Türk sağının önemli bir argümanı olarak antikomünist söylem ve uygulamaların ortaya çıkardığı toplumsal hadiseleri incelemektir. Ayrıca, bu çalışmada, toplumsal olgular analiz edilirken, Marksist terminolojide yer alan toplumsal sınıflar, siyasal sınıf egemenliği; Louis Althusser (2003) tarafından geliştirilen baskı aygıtı ile ideolojik aygıtların birliği olarak devlet; Antonio Gramsci (1971) tarafından geliştirilen hegemonya, sivil toplum ve toplumsal rıza şeklindeki bir dizi kavram seti kullanılmıştır. Böylece siyasal sınıf hegemonyası için ihtiyaç duyulan toplumsal rızanın devletin baskı aygıtı ile ideolojik aygıtları tarafından nasıl üretilmeye çalışıldığı ve hâkim sınıf politikalarının nasıl sürekli hale getirildiği siyasal ve toplumsal olgular üzerinden gösterilmiştir. Bu çalışmada, toplumsal olgular arasındaki ilişki, çelişkiler ve bu sürecin ortaya çıkardığı siyasal sonuçların kuramsal açıdan incelenmesi devletin dışında kalan ve organizmalar bütünü olarak da ifade edilen ‘sivil toplum’ ile bir üst yapı kurumu olarak ‘devlet’ ikiliği (*dikotomi*) üzerinden yapılmaktadır. Bu çerçevede antikomünist söylem ve uygulamaların siyasi partiler, meclis, üniversiteler, okullar, basın, hukuk ve kolluk güçlerinin oluşturduğu baskı-ideoloji aygıtları birliği tarafından işlenerek geniş kitleler üzerinde nasıl anlam kazandığı vurgulanmıştır. Hedeflenen bu çerçevede;

Birinci olarak; tek parti döneminde siyasal hayata egemen olan ‘resmi milliyetçilik’ anlayışı temelinde antikomünist söylem ve uygulamaların siyasal ve toplumsal düzeylerde ortaya çıkardığı sonuçlar incelenmektedir.

İkinci olarak; II. Dünya Savaşı süresi boyunca resmi milliyetçik karşısında *ırkçı* ve *irredantist* saikler üzerinden geliştirilen Turancılık ideolojisi ve temsil ettiği siyaset üzerinde durulmaktadır.

Üçüncü olarak; II. Dünya Savaş sonrasında uluslararası alanda ortaya çıkan yeni koşullara bağlı olarak çok partili hayata geçiş sürecinde çeşitli sol siyasal hareketlerin uzun vadede varlığına izin verilmemiş olmasının çoğulcu demokratik siyasal sistemin gelişmesi açısından doğurduğu olumsuz sonuçları ele alınmaktadır.

Antikomünizm hakkında ya da onunla bağlantılı olarak akademik düzeyde literatüre önemli katkılar sağlayan bazı çalışmalar yapılmıştır. Örneğin, Fatih Yaşlı’nın merkez-çevre karşıtlığı üzerinden çıkararak kaleme aldığı “Milliyetçilik ve Faşizm Türkiye’de İrkçı Milliyetçilik Üzerine Bir İnceleme” (2008) başlıklı bir doktora çalışması bulunmaktadır. Bu çalışmadan türetilen ve pek çok noktada geliştirilen *Antikomünizm, Ülkücü Hareket, Türkçe Türkiye ve Soğuk Savaş* (2019), *Türkçü Faşizmden Türk-İslam Ülküsüne* (2020a), *Kinimiz Dinimizdir Türkçü Faşizm Üzerine Bir İnceleme* (2020b), *Devlet, Düzen, Anarşi Türkiye’de Edebiyat ve Antikomünizm* (2022), başlıklı kitaplar yayımlanmıştır. Abdulazim Şimşek’in

“Türkiye’de Antikomünist Faaliyetler: propaganda araçları, teşekküller ve portreler (1945-1971)” (2019) başlıklı doktora çalışması daha sonra *Komünistin Eşkâli, Türkiye’de Antikomünizm 1945-1971* (2021) adıyla kitap olarak da yayınlanmıştır. Mete Çelik’in *Üniversite’ de Cadı Kazanı 1948 DTCF Tasfiyesi ve Pertev Naili Boratav’ın Müdaafası* (1998), Günay Göksu Özdoğan’ın *Turan’dan Bozkurt’a Tek Parti Döneminde Türkçülük 1931-1946* (2019), Hülya Öztekin’in *Tan Serteller Yönetiminde Muhalif Bir Gazete* (2016), Ertuğrul Meşe’nin “Türk Siyasal Yaşamında Komünizmle Mücadele Dernekleri” (2013) başlıklı yüksek lisan tezinden türetilen *Komünizmle Mücadele Dernekleri* (2016) adlı kitap çalışmalarında ise antikomünizm olgusu daha çok sosyolojik araştırmaya dayalı tarihsel bir anlatı şeklinde işlenmiştir. Uluslararası düzeyde O. Reinhold ve F. Rijkeno (1979) tarafından antikomünizm üzerine yazılan kuramsal düzeyde bir çalışma ise *Politika ve İdeolojisiyle Günümüzde Anti-Komünizm* dir.

Bu araştırma makalesi yukarıda bahsi geçen çalışmalarla bazı ortak noktalara sahiptir. Buna mukabil diğer çalışmalarla kıyaslandığında billurlaşan fark, Türkiye’nin kendine özgü tarihsel koşulları altında gelişen antikomünist söylem ve uygulamaların bir dizi siyasal ve toplumsal olgularla ilişkilendirerek toplumsal rıza üretim sürecinin bir parçası olarak ele alınmış olup, aşırı milliyetçi oluşumların siyasal etkileri üzerinde durulmuş olmasıdır. Böylece siyasal sınıf egemenliğinin yeniden üretilip, sürekli kılınmasında hegemonyanın nasıl gerçekleştiği sorusuna yanıt verilmeye çalışılmıştır.

Bu çalışmada bir araştırma nesnesi olarak ele alınan antikomünizm olgusu 1920 ile 1950’li yıllar arasında yer alan siyasal ve toplumsal süreçlerle sınırlıdır. Bu döneme ilişkin tarihsel olgular incelenirken birincil kaynaklar başta olmak üzere çeşitli kitap, dergi, gazete ve makalelerden faydalanılmıştır.

1. Resmi İdeoloji ve Pantürkizm

I. Dünya Savaşı’nın yarattığı yenilgi ve toprak kayıpları Pantürkist milliyetçiliğin Cumhuriyet Türkiye’sindeki etkilerini kısmen de olsa azalttı. Anayurt milliyetçiliği temelinde şekillenen resmi ideoloji ise Türkçü ideolojinin pek çok ögesini kendi içinde özümsemiş, ama onu tamamıyla ortadan kaldıramamıştı. Savaşın neden olduğu kayıpları bir yana bırakırsak Turancılara yönelik ideolojik anlamda ikinci darbe Mustafa Kemal tarafından geldi. Onun düşüncesi, ulusal bağımsızlığı ulusal egemenlikle birleştiren ve yeni devletin sınırlarını Anadolu ve Doğu Trakya ile sınırlayan ve bu sınırlar içerisinde yaşayan herkesi ırk, din, dil ayrımı yapmaksızın Türk olarak tanımlayan bir milliyetçilik anlayışına dayanıyordu. Kemalist milliyetçilik dışa ve içe dönük olmak üzere iki temel eksene dayanır. Birincisi, çağdaş milletler topluluğunun eşit haklara sahip bir üyesi olması; ikincisi, dil, kültür ve ülkü birliğinin sağlanması (Köker, 1995:151). Bu

anlayışa göre, “Türkiye Cumhuriyeti’ni kuran Türkiye halkına Türk milleti denir...” (1995:154) ifadesi Kemalist milliyetçiliği özetliyordu. Mustafa Kemal 1921 yılında *Pantürkizm* hakkındaki görüşlerini Eskişehir’de şöyle ifade ediyordu:

“ (...) Ne İslamcı birlik ne de Turancılık bizim için bir doktrin ya da mantıklı bir siyaset oluşturmaz. Bundan böyle yeni Türkiye’nin yönetim siyaseti, ulusal sınırları içinde Türkiye’nin kendi egemenliğine dayanarak bağımsız yaşaması olacaktır” (Landau, 1999:112).

Mustafa Kemal bu görüşlerini 1927’de 6 gün süren Söylev’i dâhil olmak üzere başka yerlerde de birkaç kez daha yinelemiştir.

Türkiye Cumhuriyeti’nin benimsediği milliyetçilik anlayışı *Pantürkizm*’i veya Osmanlı’nın egemenliğini sürdürdüğü topraklar üzerinde herhangi bir talepte bulunmayı reddediyordu. Bu politik anlayış Balkanlar’da ve YakınDoğu’da yer alan devletlerle dostça ilişkiler kurup sürdürmesine yardımcı olmuştur (Karpat, 2021:337). Ayrıca, Sovyetler ile imzalanan Dostluk ve Kardeşlik Antlaşması da iyi diplomatik ilişkilerin bir süre daha devam etmesine katkı sağladı (Akşin, 2019b:246-50). *İrredantist* olmayan milliyetçilik anlayışı dış ilişkilerde olumlu sonuçlar doğururken, laik bir düzen kurma çabası iç siyasette bazı zorluklara neden oluyordu. Cumhuriyet döneminin idealist Türk aydınları, dinden arındırılmış *materyalist* temelde bir milliyetçilik anlayışının toplumu milli kültüre ve evrensel anlayışa götüren bir yol olacağını düşünüyorlardı (Karpat, 2021:337-38). Batı Avrupa’da milliyetçilik -1. Dünya Savaşı sonrasında Almanya’da gelişmeye başlayan aşırı sağ düşüncüyü dışarıda bırakırsak-ekonomik ve kültürel gelişmenin sonucunda liberal nitelik kazanırken, Türkiye’de ise benzer bir değişim süreci gerçekleşmemiştir. Milliyetçilik siyasal bir hareket olarak devlet bünyesinde ifadesini bularak bütün faaliyet alanlarında tekeli, kültürel ve siyasi bakımdan ise mutlakiyetçi bir görünüm aldı (Karpat, 2021:338). Böylece geleneksel ilişkilerin hâkim olduğu bir toplumdaki modern topluma geçişte milliyetçilik ideolojisi karşılaşılan tüm sorunları ifade etmeye yarayan bir işleve dönüştü. Osmanlı dönemindeki din kaynaklı müsamahasızlık bu defa da hâkim siyasal form olarak milliyetçilik düşüncesine dayandırılarak hayata geçirilmeye başlandı (Karpat, 2021:339). Kuşatıcı ve düzenleyici kapasitesi ne kadar güçlüyse o haliyle dinin yerini milliyetçilik ideolojisi aldı. Yurttaşlardan olan beklenti ise milliyetçiliğin yeni değerlerini içselleştirmek ve onun temsil edildiği en yüksek otoriteye teslim olmaktı.

Resmi milliyetçiliğin çizdiği Türklük algısı ülke içinde dost düşman ayrımını belirlemekle kalmadı. Aynı zamanda da dışa karşı güvensizliği ve husumeti de pekiştirdi. Milliyetçilik idealist bir aydın kesiminin öncülüğünde ve bir üst yapı kurumu olarak devletin sunduğu imkânlar sayesinde gelişip, toplumsal ve ekonomik değişimi etkiledi. Gelişen orta

sınıflar çeşitli sol siyasal akımlara karşı kendilerini korumak için milliyetçilik ideolojisini bir araç olarak kullandılar. Kapitalizmin görece gelişmesiyle somut bir görünüm alan sınıf mücadelesi ve sömürünün yarattığı ekonomik ve toplumsal kaygılar orta sınıfın, milliyetçiliğin radikal yönlerini sahiplenmesine neden oldu. Bu sınıflar milli birliği temsil etme iddiasında milli ‘yıkıcılara’ karşı oluşturdukları politik hat üzerinden iktidar blokunun oluşmasına destek sağladılar. Bu iktidar blokunun kurmaya çalıştığı hegemonyanın karşısında olanlar ise hedef haline geleceklerdir.

Cumhuriyet döneminde *Pantürkizm*’i benimsemiş kesimler, hâkim siyasal form olarak Kemalist milliyetçilik karşısında bağımsız muhalif politikalar yürütebilecek imkânlarla sahip değillerdi. Zira Osmanlı döneminde milliyetçiliğin gelişmesi aydın kesimlerce benimsenip siyasal bir proje haline getirildiğinden geniş toplumsal dayanağı yok denecek kadar azdı. Zaten Cumhuriyet dönemi yönetici sınıfının ‘resmi milliyetçi’ söylemi dışında kalan ‘muhalif milliyetçiliğe’ ya da farklı bir siyasi görüşe izin vermeleri de mümkün değildi. Dolayısıyla, *Pantürkizm* de tüm ayrıkçı yönleriyle Kemalist milliyetçilikle uzlaşmış bir görünüm altında egemen ideolojinin oluşturduğu düşünsel platform içinde varlığını sürdürmeyi başardı. Bu süreç Türkiye’de iktidar blokunun belli bir kanadının zımnı desteğini alarak *ırkçı-Turancı* muhalif hareketin düşünsel ve örgütsel manada gelişmesine zemin hazırladı. Örneğin, Yusuf Akçura tarafından 1928’de İstanbul’da yayınlanan *Türk Yılı 1928* başlıklı almanak, Sovyet Rusya’daki Türklere gösterilen ilginin devamının sağlanması yönünde gayretli bir girişimdir (Karpat, 2021:342).

Ulus devlet inşa edilirken elzem olan yurttaş kimliğinin oluşturulmasında ulusal bilinç önemli bir yere sahipti. Bu bilinci oluşturan öğelerin *ırkçı-Turancı* (Türkçü) anlayışla örülmüş milliyetçilikle karışmaması gerekiyordu. Ayrıca, Türkiye’nin de dâhil olduğu bölgenin değişen siyasi koşullarına uygun yeni ve işlevsel politikalar geliştirmek bir zorunluluk halini almıştı. Tarihsel olarak zorlu bir ‘düşman’ olarak nitelendirilen Çarlık Rusya’sı yıkılmış, yerini Sovyetler Birliği adıyla bilimsel sosyalizmin ilkelerini temsil eden yeni bir devlet kurulmuştu. Lenin’in savaştan çekilme kararı alması ve Çarlık Rusya’sı ile Batı arasında yapılan gizli anlaşmaları ifşa emesi, siyasal bir hedef olarak *Panslavizm*’in terk edilmiş olduğunu gösteriyordu. Ayrıca, Kurtuluş Savaşı boyunca Sovyetlerin maddi anlamda desteğinin sağlanmış olması ve Cumhuriyetin ilk yıllarında kurulun iyi diplomatik ilişkiler, *Pantürkist* anlayış temelinde şekillenen politikaları uygulamada geçersiz hale getirmişti. Dolayısıyla, Kemalist dönemi karakterize eden siyasi gelişmeler göz önünde bulundurulduğunda etnik temelde şekillenen yayılcı bir milliyetçik anlayışın yerine kendini Anayurt ile sınırlayan bir milliyetçilik anlayışını sahiplenmek daha gerçekçi görünüyordu (Ağaoğulları, 2010:304).

Türkiye’de *antikomünist* söylemlerin oluşmaya başlaması çok öncelere dayanmaktadır. Sovyet temsilcileriyle yapılan görüşmeler esnasında Ermeniler için toprak talebinde bulunulması Büyük Millet Meclisi toplantısında büyük tepkiyle karşılanmış, bunun üzerine tarihsel açıdan savaş yenilgilerinin yarattığı tepkisel bir durum olarak Rus düşmanlığı yeniden canlanıp *antikomünist* söylemlerle dile getirilmeye başlanmıştı (Akşin, 2019b:240-41). Ayrıca, Anadolu’da yaygınlaşmaya başlayan sol düşünceye karşı bir rahatsızlık söz konusuydu. Kemalist çevreler direnişi örgütlemek ve Anadolu’da kontrolü kaybetmemek için kendileri dışında kalan muhalif hareketlerin varlığından son derece rahatsızlardı (Akşin, 2019a: 313-24). Bu endişeli ruh hali yersiz bir korkunun sonucu olarak ortaya çıkmamıştı. Ekim Devrimi’nin yoksul kesimlere yönelik geliştirdiği halkçı söylemlerin etkisi bazı resmi görevliler de dâhil olmak üzere toplumun görece daha alt katmanları arasında karşılık bulmuştu (Akal, 2013: 93-103). Çalışan ya da yoksul kesimlerin geleceğe ilişkin özlemlerini gerçekleştirme noktasında ideolojik üstünlük ‘sol’ muhalefetteydi. Bu koşullar altında 1920 yılında kurulan Türkiye Komünist Partisi’nin kurucu Genel Başkanı Mustafa Suphi ve arkadaşlarının toplum üzerinde yaratabileceği olası siyasi etkileri dikkate alındığında Ankara’ya gelmelerinin risk yaratabileceği yönünde bir kanaat oluşmuştur (Kardam, 2020: 368). Mustafa Suphi hareketi ile Ankara’daki sol muhalif hareketlerin olası birleşmesini, bu birleşmenin yaratacağı etki sayesinde yeni katılımların artabileceğini düşündüklerinden sol muhalefetin bir iktidar alternatifi haline gelmesini engellemek için Kemalist kadrolarca tasfiye edilmesine karar verilir (Erdem, 2019:193). Yönetici sınıfın izniyle kurulan resmi Türkiye Komünist Fırkası (TKF) aracılığıyla Türkiye Bolşevik Komünist Partisi (TBKP) kadroları, Yeşil Ordu, Halk Zümresi şeklindeki çeşitli sol muhalif oluşumları tasfiye etmekte kararlıydılar. Kurtuluş Savaşı’na katılmak için Türkiye’ye gelen TKP’nin Genel Başkanı Mustafa Suphi ve arkadaşlarının Karadeniz açıklarında katledilmesiyle sol muhalefet büyük bir darbe alır. Aslında Türkiye’de kurulan ilk legal Marksist parti Türkiye İşçi Çiftçi Sosyalist Fırkası (TİÇSF) dir. TKP mensuplarının katledilmesinden sonra bu siyasi hareketi esas olarak denetim altına alan ve yönlendiren Şefik Hüsnü’nün İstanbul’daki kadrosu olmuştur (Akar, 2004: 27). 1925’te çıkarılan *Takrir-i Sükân Kanunu* ile getirilen yasaklar pek çok yayın organını yanı sıra *Aydınlık* ve *Orak Çekiç* gibi sol gazetelerin kapatılmasıyla sınırlı kalmaz, bazı gazeteciler de İstiklal Mahkemeleri’nde yargılanırlar (Tunçay, 1981: 147-48). Muhalefete getirilen yasaklar yüzünden hareketin mensupları açık faaliyetlerini gizli olarak sürdürmek zorunda kalırlar. 1927’de başlatılan TKP Tevkifatı’nın özelliği, komünistlerin ilk kez sivil mahkemelerde halka açık olarak yargılanmalarına izin verilmiş olmasıdır (TKP Araştırma Grubu, 2021:63). Bu yargılamalar *Komintern* tarafından büyük bir tepkiyle karşılanır (Akbulut ve Ülker, 2021:553-55). Tevkifat sonrasında Parti içindeki bölünmeler ortaya çıkar. Vedat Nedim Tör ve Şevket Süreyya

Aydemir partiden ayrılıp Kemalist ideolojinin savunuculuğunu yapmak üzere *Kadro* dergisini (1932-34) çıkarmaya başlarlar (Akar, 2004:28). Böylece bir tarafta ulusalcı bir ideoloji yaratılmaya çalışılırken, diğer taraftan da radikal solun yayılmasının önleneyeği düşünülür (Karpat, 2007:93). Komünist hareketin Türkiye’de kök salma potansiyelinin farkında olan egemen sınıflar, TKP’nin kitlelere ulaşmasına baskı ve şiddet yoluyla engel olmaya çalışırlar (TKP Araştırma Grubu, 2021: 47).

Daha sonraki yıllarda yaşanacak olan siyasi gelişmelerin adeta habercisi niteliğindeki antikomünist nefretin devlet düzeyindeki somut ifadesi Harp Okulu ve Donanma davalarında ortaya çıkar. 17.7.1937’de komünizm propagandası yaptığı gerekçesiyle tutuklanan Nazım Hikmet, “Orduyu İsyana Teşvik” gerekçesiyle 15 yıl ağır hapis cezasına mahkûm edilir. 10.8.1938’de başlayan Donanma davasının kararında da, “*siyasi fikirleri, mazisi, neşriyatı ve evvelki mahkûmiyetleri ile pek aşikâr bir suretle bir komünist propagandacısı olduğu anlaşılan*” bu kişinin, “*donanmanın inhilal [dağılma] ve ihtilale maruz kalmasına*” yol açmak istediği belirtilerek”, indirimle birlikte 13 yıl 4 aya mahkûm olur (Hikmet, 1933).

Nazım Hikmet ve arkadaşlarına yüklenen suç esas olarak “komünizm propagandası” suçudur. Ancak, faşist İtalya anayasasından alınan 141. ve 142. Maddelerde “zor ögesi” bulunduğu zorun önerildiği ispatlanmadan suçun gerçekleşmesi mümkün olamıyordu. İktidar yasa önerisi değişikliğiyle suç, zor ögesi olmadan da gerçekleşebileceği, eğer olayda zor önerilmişse, bu, cezayı ağırlaştırıcı neden olarak kabul edileceği şeklinde değiştirilerek onaylanır (Çelenk, 1976: 45-46) Böylece, yeni yasal düzenlemeyle birlikte 141. ve 142. maddeler düşüncüyü suç olarak kabul ettiğinden pek çok kişi hakkında komünizm propagandası yaptıkları gerekçesiyle dava açılıp ağır cezalara çarptırılır. Batı Avrupa’da yükselişe geçen faşizmin etkisiyle yaygınlık alanı daha da genişleyen antikomünist uygulamalar sadece iktidar politikalarıyla sınırlı kalmayıp, aynı zamanda çeşitli milliyetçi kesimlerin sola yönelik geliştirdiği baskı ve şiddet eylemleriyle farklı bir boyut kazanacaktır.

2. Faşizm Koşullarında Antikomünizm

Avrupa’da yükselen faşizm koşullarında muhalif milliyetçi hareketler, daha güçlü vurgularla ve yeni aktörlerin fikir önderliğinde açık bir şekilde kendilerini ifade etme imkânına kavuştular. 1938’e geldiğinde ise iktidar karşısında *ırkçı-Turancı* temaların ağır bastığı muhalif milliyetçi düşünceler bazı üniversite öğrencileri ve genç subaylar arasında hızla yayılmaya başlar. Bu süreç tesadüfi olarak ortaya çıkmış bir gelişme değildir. Tam aksine, Türk subayları arasında Alman askeri sistemine duyulan sempati önceki yıllara uzanmakla birlikte, Nazi Almanya’sıyla geliştirilen görece iyi ilişkilerin de söz konusu gelişmeye büyük katkısı olmuştur. Bu süreçte

Alman propagandasının etkisi önemli bir yere sahipti. Sovyet devletine yönelik “saldırgan Çarlık Rusya’sının varisi” (Glasneck, 1968: 13) şeklinde yapılan suçlamalar çeşitli yayın organlarında dile getirilmeye başlanır. 1936’da başlayan Sovyet-Türkiye yabancılaştırması, 1939-40’ta Sovyet aleyhtarlığını doruk noktasına ulaştırır (Glasneck, 1968: 19).

Almanya’nın amacı 1941’de Sovyetlere karşı başlattığı savaşta Türkiye’yi yanına çekmektir. Zira Türkiye, Sovyet işgali altında bulunan tarihsel, kültürel geçmişleri ve etnik kökenleri itibarıyla kendine yakın olduğuna inandığı Müslüman halkları ayaklandırma noktasında öncü bir rol üstlenebilirdi. Bu doğrultuda, Türk dünyasının birleştirilmesi yönündeki fırsatlar yeniden yakalanmış görünüyordu. Nazi Almanya’sı, kamuoyu oluşturup Türk hükümetini yanına çekebilme için *ırkçı-Turancı* kesimlere pek çok alanda maddi destek sağladı. Almanya açısından Türk medyasını ele geçirmek için kullanılacak en iyi yöntem ise, gazete ve dergilere kâğıt yardımıyla bulunarak, Alman firmalarının Nazi hükümeti tarafından tasvip edilen yayınlara ilan vermesini sağlamaktır (Atay, 2021:18). *Akşam*, *Son Posta*, *Haber*, *Uyanış* ve *Cumhuriyet* gazeteleri Nazi Almanya’sı tarafından yapılan maddi yardımları alan yayın organlarının başında geliyorlardı (Atay, 2021:19). Bu maddi destek iktidar yanlısı yayın organlarıyla da sınırlı değildi. *Çınaraltı* (1941-1944), *Bozkurt* (1938-1941), *Tanrıdağı* (Mayıs-Eylül 1942), *Gök-Börü* (1942-1943), *Orhun* (1934-1944), *Millet* (1942-1944) ve *Türk Amacı* (1942) gibi muhalif ırkçı-Turancı dergilere de (Atılgan, 2007:43), Alman Dışişleri Bakanlığının emriyle cömert yardımlar yapılmıştır. 5 Aralık 1942 tarihinde Ribbentrop (Nazi Almanya’sı Dışişleri Bakanı ve diplomat) Franz von Papen’e, dostlarımıza ve mali durumu bozuk olan kesimlere yardım amacıyla en geniş şekilde beş milyon mark altın yardımıyla bulunulmasını ve kendisine rapor edilmesi emrini vermişti (Oran, 1969:83). Dönemin hâkim politikaları karşısında en güçlü muhalefeti sürdüren *Tan* gazetesi her fırsatta Nazi hükümeti tarafından desteklenen bu propagandanın nasıl işlediğini ve ne tür amaçlara hizmet ettiğini anlatarak mevcut gazeteler arasında bir farkındalık yaratmış, *Günün Manşetleri* köşesinde iddia edildiği üzere *Tan* gazetesinin Almanya’ya sokulması dahi yasaklanmıştı (Öztekin, 2016: 225).

Irkçı-Turancı kesimler kendi siyasal hedeflerine ulaşma doğrultusunda dolaylı bir şekilde de olsa Alman emperyalizmine destek olmuşlardır. Bu konudaki Türk hükümetinin tavrı ise net değildi. Ancak, hükümet savaşa doğrudan dâhil olmasa da savaş için gerekli olan kritik malzemelerin satışını yapmaktan geri durmadı. 2 Şubat 1943’te Alman ordusunun Stalingrad önlerinde kesin bir yenilgiye uğraması sonucu, hükümetin savaş karşısındaki politik tutumu belirginleşip Almanya’ya karşı açıktan tavrı almasına yol açmıştır. Temmuz 1943’te Reşat Fuat Baraner tarafından kaleme alınan ve Faris Erkman imzasıyla yayımlanan “*En Büyük Tehlike*” adlı 32 sayfalık iddiada (Erkman, 1943), *Irkçı-Turancı* faaliyetlerin Türkiye’nin güvenliğini

tehlikeye attığı yönündeki Baraner'in yazısı üzerine 1941'den beri iktidar blokunu ve muhalefetin büyük bir kısmını etkisi altına alan faşist ideoloji tüm yönleriyle sorgulanmaya başlanır. *Tan* gazetesinden Serteller ikilisi Erkman'a destek olurken, *Tasfiri Efkar* gazetesinden Peyami Safa, Erkman'ı kınar (Özdoğan, 2019: 98-99). Bu sorgulamalar resmi ve muhalif milliyetçi kesimleri karşı karşıya getirmekle kalmayacak, *Irkçı-Turancı* kesimler ile sol aydınları da çeşitli platformlarda karşı karşıya getirecektir.

3. Resmi ve Muhalif Milliyetçiliğin Çatışması

Irkçı-Turancı kesimlerin bu savaşta da siyasal hedeflerine ulaşamaması taraftarları arasında büyük hayal kırıklığı yaratmıştı. Türkçü kesimler hedeflerine ulaşamamış olmanın yaratmış olduğu bu moral bozukluğunun üstesinden gelmek ve sınırlı olan taraftarlarını da konsolide etme amacıyla ülke içindeki ilerici aydınlara karşı düşmanca tavır geliştirmek ve onları hedef göstermek suretiyle bir siyasi yönelim içine girdiler. Dönemin Başbakanı Şükrü Saraçoğlu'na gönderilen açık mektupların ilkinde ülkedeki komünistlerin varlığının büyük bir tehdit oluşturduğundan bahsediliyor; ikincisinde ise, başta Sabahattin Ali olmak üzere bu kişilerin isimleri tek tek veriliyordu (Feyizoğlu, 2013: 12-7). Bu girişimden hiçbir sonuç elde edilemediği gibi, Nihal Atsız'ın *Orhun* dergisinin kapatılması ve Fevzi Çakmak'ın görevden alınmasıyla sonuçlanır. Kişilik haklarının ihlal edildiği gerekçesiyle Nihal Atsız'a, Sabahattin Ali tarafından dava açılır. Aslında, ikisi arasındaki husumetin çok öncelere uzandığı bilinmektedir. Sabahattin Ali tarafından yazılan *İçimizdeki Şeytan* (2003) adlı romanda yer verilen karakterler, *Turancı* kişilikleri olumsuz yönde tasvir ettiği gerekçesiyle Nihal Atsız tarafından büyük bir tepki gösterilmiş ve ırkçı ifadelerle ağır şekilde eleştirilmiştir (Sülker, 2019:24-25). Davayla ilişkili olarak Türkiye'nin çeşitli yerlerinden Nihal Atsız'a destek vermek amacıyla Ankara'ya gelen *Irkçı-Turancı* gençlerin gerçekleştirdiği nümayişin kısa süre içinde hükümeti eleştiren nitelikte protestolara dönüşmesi o ana kadar sokak gösterilerine alışık olmayan Ankara hükümetini ciddi manada rahatsız eder ve güvenlik açısından büyük bir endişe yaratır (Ağaoğulları, 2010: 316). Dava sonunda Nihal Atsız 9 Mayıs 1944'te dört ay ve 66 lira para cezasına çarptırılır.

Ancak, muhalif Türkçü kesime yönelik dönemin iktidarının öfkesi dinmiş değildi. Sonuç olarak söz konusu kişiler hakkında *Irkçılık-Turancılık* davası açılır. Bu dava siyasal bir nitelik taşımakla birlikte sanıkların ırkçılığı ideolojik açıdan benimsedikleri bir gerçektir. Davanın Savcısı, 29 Aralık 1942 tarihinde sanıklardan Alpaslan Türkeş'in ırkçı fikirlerinin yer aldığı mektubu Atsız'a gönderdiği delil olarak mahkemeye sunar. Bu mektupta şu ifadeler yer almaktadır:

“... evvela ordumuzun yüksek bir ırk seviyesine ihtiyacı vardı. Orduda (...) hayli Türk olmayanlar vardı. Bunların kat'iyyen ordudan atılması ve silah taşıma şerefimden mahrum edilmesi lazımdır. ...Türkiye'de yalnızca Türk soyundan gelenler yaşmalıdır. ...devlet mekanizmasında kat'iyyen karışık ırklardan insanlar getirilmemelidir. Karışık ırkları memleketten çıkarırsak, nüfusumuz azalacağından Asya'daki Türklerle birleşmemiz lazımdır. ...millete uyandırılacak ateşli bir Türkçülük ruhu ve yurttan kurulan Türkçü bir idare ile mümkün olacaktır...” (Alöç, 2006:88-9, 93-4).

Anlaşılan o ki, kurulacak ırkçı bir rejim altında farklı ırkların tasfiyesi ordu mensupları ile sınırlı kalmayacak farklı etnik kökenlere sahip kişiler de ülkeden sürüleceklerdi. Nihal Atsız da 1933'te yayınladığı *Çanakale'ye Yürüyüş* adlı kitabında, “*Türk topraklarında yaşama hakkı yalnız Türklerin olmalıdır*” dedikten sonra: “...bu soysuzları aramızda istemiyoruz. Türk bünyesini mikroptan temizleyecek en güzel tedavi usulü: Katliam!...” Ve devamında: “...milliyetçilik ve savaş istiyoruz. İnsaniyetperverlilik köpekliktir. İnsaniyet milliyetçilikle asla örtüşmez.” (Atsız, 1997: 20) şeklindeki ırkçı görüşlerini açık olarak ifade ediyordu.

18 Mayıs 1944'te dava için resmi tebliğ yayınlanır. Tebliğde tahrikçilerin meydana çıkarıldığından, gizli teşkilât kurarak rejim aleyhinde çalışan kişiler hakkında kovuşturmaya başlandığından söz ediliyordu (Oran, 1969:253). İnönü'nün açıklamaları da bu süreci hızlandırır. İnönü, 19 Mayıs'taki söylevinde ırkçılık ve Turancılık hakkındaki görüşlerini şöyle ifade ediyordu:

“...Türk milliyetçisiyiz, fakat memleketimizde ırkçılık prensibinin düşmanıyız. (...) Turancılık fikri, gene son zamanların zararlı ve hastalıklı gösterisidir. (...)Turancılar, Türk milletini, bütün komşular ile onulmaz bir surette derhal düşman yapmak için birebir tılsımı bulmuşlardır. Bu kadar şuursuz ve vicdansız fesatçıların tezvirlerine Türk milletinin mukadderatını kaptırmamak için elbette Cumhuriyetin bütün tedbirlerini kullanacağız. (...) Irkçılar ve Turancılar gizli tertipler ve teşkillere başvurmuşlardır. (...) Türkiye'nin ırkçı ve Turancı olması lâzım geldiğini iddia edenler, hangi millete faydalı, kimlerin maksadına yararlıdır? Türk milletine yalnız belâ ve felâket getirecek olan bu fikirleri yürütmek isteyenlerin Türk milletine hiç bir hizmetleri olamayacağı muhakkaktır. Bu hareketlerden yalnız yabancılar faydalanabilirler. (...) Emin olabilirsiniz ki vatanımızı bu yeni fesatlara karşı da kudretle müdafaa edeceğiz” (İnönü, 1944).

İnönü tarafından yapılan bu açıklamalar üzerine,

“...Hükümeti devirmek için cemiyet kurmak, hükümetin, Büyük Millet Meclisinin manevi şahsiyetlerini tahkir, milli menfaatlere muhalif hareket etmek, gayesi devletin Teşkilâtı Esasiye Kanunu ile muayyet olan ana vasıflarına muhalif milli hissiyatı sarsmağa, zayıflatmaya matuf

propaganda yapmaktan suçlu ve mevkuf” (Oran, 1969: 254) olarak 23 kişi mahkemeye verilmiştir.

18 Mayıs 1944'te tutuklanmış bulunan sanıkların duruşmaları 29 Mart 1945'te sonuçlanmıştır. Ancak, bu kişiler çeşitli cezalara çarptırılmış olsalar da, Sovyet tehdidinin artarak askeri üs ve toprak taleplerine dönüşmesi sonrası, tutuklamalara dayanak oluşturan siyasi kaygıları ve hukuki gerekçeleri geçersiz hale getirir. Dolayısıyla, 3 Ekim 1945 tarihli Askeri Yargıtay Hâkimiyet kararlarını bozması üzerine bu kişiler kısa süre içerisinde serbest bırakılır. Pek çok alanda kendini gösterecek olan *antikomünist* söylemler üzerinden yaratılan ‘düşman’ algısı genişleyerek yeni bir politik mücadelenin zeminini oluşturur. Komünizmin işaret ettiği bu ‘düşman’ imgesinin hâkim sınıflar tarafından yürütülen politik mücadelenin bir nesnesi haline gelmesi, yıllar içinde yaratılmış olan geleneksel sol düşmanlığının etkisinden ötürü milliyetçi, muhafazakâr, İslamcı kesimler tarafından sahiplenilmesi zor olmayacaktır.

Dönemin politik iklimi dikkate alındığında ırkçı temalar temelinde yayınlar oldukça yaygındı. Diğer ırklarla kıyaslandığında Türk ırkının saflığının ve meziyetlerinin överek anlatıldığı kitaplar arasında *Türkün kitabı* (Akansel, 1943) ve *Türk Ruhu* (Alp, 1944) en bilindik olanlarıydı. 40’lı yılların sonlarında *İrkçı-Turancı* kesimler siyasi faaliyetlerini farklı kollardan sürdürmeye devam etmişlerdir. İlhan Egemen Darendelioğlu ve Fethi Tevetoğlu gibi isimler yayın alanında kendini gösteren yeni dergiler çıkarmaya başlarlar. Bu yayınlar antikomünist politik sosyalleşmenin ilk örnekleridir (Meşe, 2016: 221). Dış Türklerle birleşme düşüncesini geniş kitleler nezdinde diri tutabilmek amacıyla Kıbrıs Türkleri ve “esir Türkler” şeklinde *popülist* ifadeler geliştirilir ve bunlar çeşitli nümayişlerde dile getirilir. Böylece aşırı milliyetçi düşüncelerden etkilenmiş gençlerin teşvik edildiği *antikomünist* ve *antisemitist* söylemler üzerinden sokak gösterilerine yön vermeye çalışılır. 30’lı yıllarda başlayan aşırı milliyetçi kesimlerin öncülük ettiği antikomünist saldırılar Türk siyasi hayatı boyunca hep devam edecektir. Sonuçları itibarıyla büyük toplumsal hadiseler yaşanmasına neden olan antikomünist saldırıların ilki *Tan* matbaası ve diğer ilerici yayınevlerine yönelik gerçekleşecektir.

4. Antikomünist ve Antisemitist Saldırıları

Antikomünizm olgusu emperyalizmin başlıca ideolojik ve politik aracıdır; amacı sosyalizmi kötümek, komünist partilerin politikalarını, amaçlarını ve Marksist düşünceyi çarpıtmaktır. Emperyalist gericilikse antikomünizmin sahte *belgeleri* altında bütün ilerici hareketlerin üstüne gider, onları baskı altına alır, onları yıldırmaya çalışır ve işçi sınıfının faaliyetlerini yasaklar (Reinhold ve Rijenko, 1979: 5-8). 8 Mayıs 1945’te Almanya’nın koşulsuz teslim olmasıyla Avrupa’da savaş son bulur. 1945-47

arası barış teması ABD merkezli yeni emperyalist yapılanma açısından Almanya'yı yenilgiye uğratan Sovyetlerle uzlaşmanın bir aracı olarak ön plana çıkar. Ancak, savaş sonrası ortaya çıkan görece barış ortamı uzun sürmez. Esas olarak 1947 sonrası emperyalizm ile sosyalizm arasındaki savaş çeşitli alanlarda şiddetlenmesiyle antikomünizm yeni bir görünüm kazanır. Türkiye'de savaş sonrasında ortaya çıkan antikomünizm tek parti döneminin politik uygulamaları ve bu uygulamaların yeni araçlarla gelişmesinin bir sonucudur (Yıldırım, 2018: 48).

Türkiye'nin SSCB elçisi Selim Sarper ile SSCB Dışişleri Komiseri Vyaçeslav Mihayloviç Molotov arasında 19 Mart-7 Haziran 1945'te yapılan görüşmeler SSCB karşıtlığının ve antikomünizmin artmasına neden olur. Bu görüşmelerde Kars ve Ardahan'ın Sovyetlere terk edilmesi, Boğazların ortak savunulması için askeri üs verilmesi ve *Montreaux Boğazlar Sözleşmesi*'nin (1938) gözden geçirilmesi yönünde bir dizi talepte bulunulmuştu (Atılğan, 2007:70). Bu talepleri *Potsdam Konferansı*'nda yineleyen J. Stalin, "*Marmara'da tahkim edilmiş bir pozisyon verilmesi mümkün değilse Dedeğaç'ta bir üs alamaz mıyız?*" (Oran, 2009:474) diye sorarak Boğazlar konusundaki niyetini açığa vurur. Ayrıca bu teklif, 8 Ağustos 1946'da müttefiklerle görüşülmeden bir nota şeklinde Türkiye'ye iletilir (Oran, 2009:474-75). Bir başka ülkenin toprak talebinde bulunmasının egemen bir ülke açısından kabul edilmesi mümkün değildir. Ancak, iktidar bu tehdidi gereğinden fazla abartarak ve iç ve dış politika için bir avantaja dönüştürerek, tüm sol grupları Sovyet yanlısı olmakla suçlayacak, Batı bloku içinde yer almanın gerekliliğini de meşrulaştırmaya çalışacaktır. Berkes'e göre, "*Türk-Sovyet ihtilafını ABD'nin körüklediği, tersine Türkiye'nin kendisinin bu ihtilafa katılması için ABD ile İngiltere üzerine etki yapmaya çalış[mış]...*" olduğu anlaşılmaktadır (Berkes, 2011:330). Gerçekten de savaş sonrasındaki duruma bakıldığında Amerika'da antikomünizm Sovyet yönetimine karşı henüz geniş kesimleri etkisi altına almamıştı. Faşizme karşı kazanılan zafer nedeniyle de iyimser bir hava söz konusudur (Örnek, 2015:79). Sovyet düşmanlığına sağcı çevrelerin öncülük ettiği ve 1945'e kadar Almanya'dan, San Francisco toplantısından sonra ise İngiltere'den hamilik beklentisinin eşlik ettiği bir gerçektir. Sağcı çevreler tarafından sosyalizme yöneltilen tepki sadece ideolojik düzeyde bir itirazın dile getirilmesi şeklinde değil, aynı zamanda Moskova'nın dış politikasına duyulan rahatsızlığın da bir sonucuydu. Dolayısıyla, SSCB tarafından iletilen bu taleplerin iktidar ve muhalefet üzerinde yarattığı etki çok büyük olacak, sola karşı duyulan öfkeyi en uç noktaya taşıyacaktır. Her muhalif söylem iktidar tarafından '*Moskova Ağzıyla Konuşuyor*' (Berkes, 2011:343) şeklindeki *pejoratif* ifadelerle susturulmaya çalışılır. Her alanda yaşanan ideolojik kutuplaşmanın bir sonucu olarak Moskova ve Berlin yanlısı olma şeklinde yöneltilen suçlamalar siyaset alanında olduğu kadar basında da kendisini gösterir. Nasyonal Sosyalist Parti Kongresi'nde Gobels'in

yürütülen davanın Türkiye’de de mutlaka muvaffak olacağı yönündeki sözlerine karşın Sabiha Sertel ile Ahmet Emin Yalman tarafından tepki gösterilmesi üzerine, *Cumhuriyet* gazetesi yazarı Yunus Nadi arasında tartışmalar yaşanır (Karaca, 1998: 112-115). Bu gelişme daha sonraki süreçte yaşanacak olan büyük olayların adeta bir ön provası niteliğindedir.

Türkiye savaşa dâhil olmamayı yürüttüğü kararlı diplomasiyle başarmış olsa da içeride faşizmin etkisini kıramamıştır. Bunda, savaşın nasıl sonuçlanacağına belli olmamasının ve Nazi Almanya’sının karşısında net bir tavır alınmamış olmasının payı büyüktür. Dönemin muhalif gazetecileri olarak bilinen Serteller ülkede faşist bir diktatörlüğün sürdüğü kanısındaydılar. Zekeriya Sertel şöyle yazıyordu: “...*İnönü Cumhurbaşkanlığına geldikten sonra diktatörlüğü artırdı, tek millet, tek parti, tek şef diye bir sistem kurdu. (...) bunun adı faşist diktatörlüğü idi, polis devleti idi.*” (Sertel, 2001:207-8). Sertellerin bu muhalif gazetecilik anlayışları karşısında CHP güdümündeki basın, İslami basın ve de Turancı basın aralarında anlaşmışçasına ortak bir tavır geliştirdiler (Atay, 2021:30). Otoriter ve totaliter rejimlerin yıkıldığı bu yeni koşullarda Türkiye’nin amacı Birleşmiş Milletler’e (BM) üye olmak ve ABD’den askeri yardım almaktı. Türkiye’nin bu siyasi beklentisi tek taraflı değildi. ABD, Balkanlarda Sovyet ilerleyişine karşı Türkiye’nin önemli roller üslenebileceğini düşünüyordu. Batı demokrasilerinin yükselişe geçtiği savaş sonrasında oluşan bu yeni koşullarda Serteller ikilisi demokrasi yanlısı kesimleri içine alacak haftalık bir dergi çıkarmaya karar verirler. Böylece CHP’den ayrılıp yeni bir parti kurma arayışı içerisinde olan Tevfik Rüştü Aras ve Celal Bayar muhalif bir dergi çıkarmak için Serteller çiftiyle iletişime geçerler. Sertel’in aktardığına göre, Bayar derginin amacını: “*Bizim hedefimiz, memlekette yarım kalan demokrasi devrimini tamamlamaktır.....*” (Sertel, 2019: 254) şeklinde ifade etmiştir. *Görüşler* adı altında çıkacak olan bu haftalık derginin amacı demokrasi düşüncesini savunan farklı kesimlerin de dâhil olduğu bir cephe dergisi oluşturmaktı (Atay, 2021: 31). *Görüşler* adlı bu dergiye sadece muhalif politikacılar değil, solcu üniversite hocaları da yazılarıyla katkı sağlayacaklardır. Derginin ilk sayısında Behice Boran, “Zirai Reformda Memleketi İflas Etmiş Bir Rejime Götürmek İstiyorlar” başlıklı yazısında CHP’nin Toprak Kanunu ve zirai donatım tasarısı altında yaptığı uygulamaları eleştiriyordu (Boran, 1945: 9).

Sertel, dergideki *Zincirli Hürriyet* başlıklı yazısında Türkiye’deki rejimin baskıcı niteliği üzerinde durmuş, serbest seçim, insan hakları, hukukun üstünlüğü ve sendikal haklar gibi demokratik ülkelerde olması gereken temel ilkelerden (Sertel, 1945: 6-7) bahsetmiştir. CHP yöneticileri bu gelişmeler karşısında endişeye kapılarak hükümet yanlısı gazetelerin harekete geçmesi, bayilere *Tan* gazetesi ile *Görüşler* dergisinin satılmaması, devlet memurlarına ve öğrencilere bu gazetelerin okutulmaması yönünde sıfahi ve tahriri emirlerde (Sertel, 2019: 281) bulunurlar. Sertel, 3 Aralık

1945'te, *Tan* gazetesindeki *Muvafakatin Feryadı* başlıklı yazısında CHP yönetiminin baskıcı uygulamalardan söz ederek şunları söylüyordu: “*Bütün bunlar senelerce ihtikâr, suiistimal tahakküm altında dilini, şuurunu paslandıran, halkı şaşkırtmak içindir. Halkın muhalefetini boğmak için muvakkatın feryadıdır*” (Sertel, 2019: 285). Aynı gün *Tanın* gazetesinin yazarı Hüseyin Cahit Yalçın ise, “Kalkın Ey Ehli Vatan” başlıklı yazısında *Görüşler*'de çıkan yazılara işaret ederek “komünist propagandaya karşı”, “...her Türk bu propagandaya karşı uğraşmağa, ona karşı propaganda yağmağa mecburdur” (Atay, 2021:35) şeklindeki ifadelere yer verir. Ertesi gün *Tanın* gazetesinde “Beşinci Kol” başlığıyla Serterler çiftine ve yayım organlarına işaret ederek, “ (...) Faşist olsun kızıl faşist olsun bütün düşmanlar Atatürk silahı ile Türk'ü Türk'e vurdurmak istiyorlar...” (Mumcu, 1990:74) şeklinde bir provokatif yazı yayınlanır.

Cahit Yalçın'ın bu provokatif yazılarının *ırkçı-milliyetçi* kesimler üzerindeki etkisi kısa süre içinde karşılık bulur. CHP İstanbul İl Örgütü öncülüğünde, İstanbul Üniversitesi'nin bahçesinden başlayarak *Tan* gazetesine doğru “*Kahrolsun komünistler, kahrolsun Serteller yaşasın İnönü*” (Mumcu, 1990: 74-5) sloganlarıyla yürüyüşe geçilir. Sertel bu durumu şöyle ifade etmektedir:

“(...) gençlik grupları daha önceden Halk Partisi ve Saraçoğlu hükümeti tarafından teşkilatlandırılmıştı. (...) gerici fikirlerin halk tarafından benimsenmediğini, aksine hürriyet ve demokrasi için savaşanların geniş halk kitleleri tarafından desteklendiğini görmüşlerdi...”(Sertel, 2019: 287).

Antikomünist motivasyonla milliyetçi, muhafazakâr ve İslamcı kesimlerin de dâhil olduğu sayıları on bini bulan saldırgan topluluk sadece *Tan* matbaasını değil, sol içerikli gazete, dergi ve kitap satan pek çok iş yerini de tahrip ederler. Hattâ bu ayaklanmalara İslami düşüncenin önemli isimlerinden Necip Fazıl Kısakürek'in de başında bulunduğu *Büyük Doğu* dergisi de aktif destek verir. Dergisinin *Hadiselerin Muhasebesi* köşesinde *Tan* baskını bir övünç kaynağı olarak şöyle anlatılıyordu:

“ Saniye içinde bütün engeller, Tan'ın kepenkleriyle beraber kâğıt şeklinde yırtılıyor, Tan matbaası, çürük bir diş gibi sallanmaya başlıyor. (...) Milli tel'in ruhunun silindiri yer yer mimlediği bütün komünist yuvalarını bit ve tahta kurusu ezer gibi tuzla buz ediyor...” (Kısakürek vd., 1945: 8-9).

Antikomünizm milliyetçi, muhafazakâr ve İslamcı kesimlerin aralarında uzlaştığı ender konuların başında gelmektedir. Tüm güçlülere rağmen kazanılmış bir türdeşliğin komünistler tarafından dile getirilen sınıf dayanışması vurgusuyla tehdit edilmesi düzenin sürekliliği açısından endişe verici bir durumdu (Taşkın, 2019: 62). Farklı bir ifadeyle, uzlaşmaz sınıf çelişkilerinin ulus kimliği altında kazandığı biçimsel manada bütünlüğün,

toplumun farklı sosyal sınıf ve çıkarlardan oluştuğu gerçeği ve bu gerçeğe dayalı politikalar tarafından tehdit edilmesi egemen sınıflar açısından endişe verici bir durumdu. Bu *antikomünist* tutumun amacı ideolojik açıdan sadece bir endişeyi dile getirmekle sınırlı değildi. Aynı zamanda iç siyasette ihtiyaç duyulan uzlaşmayı sağlamak, dış siyasette ise askeri ve ekonomik açıdan yardımlar almaktı.

Tan matbaası olayı sağcı gençler tarafından gerçekleştirilen ilk eylemdir. Fakat, milliyetçi, muhafazakâr ve İslamcı kesimlerin sol düşünceye karşı ortak mücadelesinin son eylemi olmayacak, kitle gösterileriyle kazanılan deneyimler Türk siyasal hayatının çeşitli uğraklarında sola karşı devam edecektir. 4 Aralık 1945'te gerçekleşen bu saldırıyı Sabiha Sertel şöyle anlatır: “(...) *parti teşkilatına ve polise verdiği emirlerle Tan matbaası yıktırıldı. Parti, gizli polis vasıtasıyla İstanbul Üniversitesi'ndeki bazı faşist, ırkçı gençleri (...) teşkilatlandırarak Tan ve ilerici yayın yapan La Turquie, Yeni Dünya gazetelerinin basıldığı matbaalar yıkıldı*” (Sertel, 2019:288-89). Ayrıca, ‘sol’ yayınların satıldığı *ABC* ve *Berrak* kitapevleri de tahrip edilir (Öztekin, 2016:403). Protestoların yol açtığı antikomünist saldırılar dergi, gazete ve yayınevleriyle sınırlı kalmaz, İstanbul Edebiyat Fakültesi'ne de yönelir. Mina Urgan'ın söylediğine göre, *Tan* matbaasına yapılan saldırıların devamında faşist bir grup fakülteye saldırmış, başta Sadrettin Celal olmak üzere tüm solcuların öldürülmesini istemiştir (Urgan, 2013: 244).

Tan matbaası baskınının gerçekleştiği gün İsmet İnönü muhalefette bulunan Celal Bayar'ı yemekte ağırlar. Ertesi gün Bayar ve Adnan Menderes basına yaptıkları açıklamada *Görüşler* dergisiyle hiçbir ilişkilerinin bulunmadığını açıklar (Atılğan, 2007: 79). Yalçın Küçük'e göre, “*burjuva iktidarı, burjuva muhalefete sınır çizmekte[ydi]*” (Küçük, 1984: 242). İktidar açısından muhalefet hizaya getirilmiş, Serteller çifti hapse atılmıştır. Serteller çiftinin Sovyetler Birliği ile ilişkisinin olduğu yönündeki ithamlar onları uzun zamandır kamuoyu önünde siyasi ve fiziki anlamda hedef haline getirmiştir (Koçak, 2010:793). Milliyetçi kesimler sosyalizmin bir dünya görüşü olarak ekonomik, politik ve felsefi eleştirisini yapmak yerine, tarihsel düşmanlıkları diri tutarak ilerici kesimleri Moskova'nın bölgesel ve küresel politikalarına alet olmakla suçlayıp iç politikada onları hedef haline getirmeye çalışırlar. Yaşanan bu olaylardan sonra Türk basınının nerdeyse tamamına yakını Sertelleri suçlu bulur, saldırılar ve saldırganlar aklanarak saldırının nedeni meşrulaştırılır (Koçak, 2010: 795-98). Altan Öymen'e göre, *Tan*'ın saldırıya uğramasından sonra, günlük gazeteler solculuk konusunda birbirine benzer bir tutum içine girerler. Basın, ‘Komünist tehlikesine’ karşı yayın yaparken, komünist ülkelerin tamamına karşı olumsuz bir tavır takınıyor, genellikle de ABD'ye övgülerde bulunuyordu (Öymen, 2020: 189). Cahit Yalçın yaşanan olayları sulh içinde kazanılmış bir muhabere şeklinde yorumlar (Koçak, 2010: 801). Sıkıyönetim

koşullarında kalabalığa müdahale edilmemişken, *Vatan* gazetesi ve Sovyetler Birliği konsolosluğuna yönelik saldırı girişimlerinin engellenmiş olması yapılan saldırıların hükümet tarafından yönlendirildiği iddialarını güçlendirir (Koçak, 2010: 796). Aziz Nesin de saldırının hükümet tarafından yönlendirilmesi neticesinde İstanbul Üniversitesi öğrencileri tarafından gerçekleştirildiği kanaatindeydi (Nesin, 2019: 73). Bu baskı koşullarında iktidarı eleştirmeye cesaret eden tek dergi vardı: *Markopaşa* (Cantek, 2015: 33, 45). Sabahattin Ali, Aziz Nesin, Rifat Ilgaz ve Mustafa Mim Uykusuz'un yazarlığını yaptığı bu mizah dergisinin de yayın hayatına kısa süre içinde son verilir (Cantek, 2015: 90). Dergi, *Merhumpaşa*, *Malumpaşa* gibi çeşitli adlar altında her defasında yayın hayatına devam etmeye çalışılmışsa da dergi kapatılmaktan kurtulamayacaktır.

Truman Doktrini (1947) kapsamında yapılan askeri yardım iktidar yanlısı basın tarafından büyük ilgiyle karşılanırken; sayıları sınırlı olmakla birlikte sol basın tarafından eleştiri konusu edilmekteydi. *Tan* matbaasına ve çeşitli sol yayınevlerine yönelik gerçekleştirilmiş olan saldırıların benzerleri çok partili siyasal hayata geçtikten sonra da devam eder. *Zincirli Hürriyet* gazetesinin ilk baskısının İstanbul'da Sıkıyönetim Mahkemesi tarafından yasaklanması sonrasında İzmir'de Mehmet Ali Aybar öncülüğünde yeniden çıkarılır. Gazetenin ilk sayısında Aybar, "Her şeyden evvel her şeyin üstünde istiklal" başlıklı yazısında ABD yardımlarını, Türkiye'nin bağımsızlığını ortadan kaldıracığı gerekçesiyle sert bir dille eleştirir (Aybar, 1947a: 3). Aybar, "Amerikan yardımlarını bizde kimler istiyor?" başlıklı yazısında ise, Amerika'nın barışı koruma bahanesiyle dünyaya hâkim olma gayesi güttüğünü, olası bir savaş durumunda stratejik yerleri ele geçirmeye çalışacağını, bu noktada Türkiye'nin önemli bir yere sahip olduğunu vurgulayarak bir hassasiyeti dile getiriyordu (Aybar, 1947b: 3). Ancak, iktidar açısından dış politika bir 'kırmızıçizgiydi' ve bu noktada iktidarın eleştiriye tahammülü yoktu. Bu yazılar sonrasında Aybar'a "Gençlik" imzalı tehditler içeren bir mektup gönderilir (Ünlü, 2002: 113-116). Bu gelişme üzerine Aybar, "Yardımanın aleyhinde bulunmak, her Türk için mukaddes bir vazifedir" başlıklı yazısında Amerikan'ın Rusya'yı işgal etme projesinde Türkiye'yi kullandığını, bu çerçevede yapılan yardımların Türkiye'nin bağımsızlığını ortadan kaldıracağını ve ülkenin Amerika'nın himayesi altına gireceğini yazıyordu (Aybar, 1947c: 5). İzmir'de çıkarılmaya başlanan *Zincirli Hürriyet* gazetesinin basıldığı Doğanlar Basımevi ırkçı kesimlerin "kahrolsun komünizm" sloganlarıyla basılıp tahrip edilmesiyle sonuçlanır (Atay, 2021: 50). Bu hadise, *Tan* matbaası baskınından sonra sağcı kesimlerin gerçekleştirdiği ikinci saldırdır.

Bir yıl sonra gazete İstanbul'da yeniden çıkarılır. Sabahattin Ali, "Asıl büyük tehlike bugünkü ehliyetsiz iktidarın devamıdır" başlıklı yazısında *Marshall Planı*'nı eleştirir (Ali, 1948: 5). Ayrıca, bu sayıda, Aziz Nesin, *Tan* matbaası baskınına göndermede bulunarak "Ey Türk Faşisti!" (Nesin,

1948:4) başlıklı yazısında CHP'yi eleştirdiği için gazete yeniden yasaklanır. *Tan* olayı, akademisyenlerin üniversitelerden tasfiyesi olayı, *Zincirli Hürriyet* olayı ABD'den yardım alabilmek için suni bir şekilde yaratılan komünizm paranoyasının bir sonucu (Küçük, 1984: 438).

Antikomünist temelde aşırı sağcı düşüncenin çok farklı kesimlerinin bir araya gelerek *Tan* matbaasına ve diğer ilerici yayınevlerine yönelik gerçekleştirdiği saldırılar yeni bir durum değildi. Almanya'da 1933'te Nazi hareketinin iktidar olmasından sonra Alman propagandasının da etkisiyle Türkiye'de *antisemitist* siyasetin çeşitli görünümü ortaya çıkmaya başladı (Bali, 2017: 243). Türkiye'de *antisemitist* olayların meydana gelmesine neden olacak toplumsal olaylar daha önceden planlanmıştı. Milliyetçiliği ırkçı saikler üzerinden kavrayan Cevat Rifat Atilhan ve Nihal Atsız çeşitli yayımlar aracılığıyla Türkçe konuşmayan Yahudileri hedef haline getirmişlerdi (Bali, 2017: 244). Bazı saldırılar engellenmiş olsa da münferit bir dizi saldırıların önüne geçilemez.

1933 yılında Cevat Rifat Atilhan tarafından *İnkılap* adlı dergi İzmir'de çıkarılır. Dergi daha sonra 1934 yılında *Milli İnkılap* adı altında İstanbul'da yayın hayatına devam eder (Bali, 2017: 245). Nazi ideoloğu Julius Streicher'in yayınladığı *Der Stürmer*'de yer alan karikatürler, *Siyon Bilgelerinin Protokolleri* dizi olarak *Milli İnkılap* dergisinde aynen yayımlanır. Alman antisemitisti Theodor Fritsch'in yazıları da Türkçeye çevrilir (Guttstadt, 2012:136-37). 1934'te Nihal Atsız *Orhun* dergisinde, Cevat Rifat Atilhan ise *Milli İnkılap* dergisinde Yahudilere karşı ırkçı yazılar yazmaları sonucunda halk etki altında kalarak Yahudi azınlığa karşı şiddet olaylarına yönelir. 14 Haziran 1934'te TBMM'de kabul edilen 2510 sayılı İskân Kanunu esas olarak Kürtleri hedef alarak hazırlanmışsa da, azınlıkların bulunduğu yerlerden farklı yerlere göç edilerek İskânı da (Bali, 2017: 246) amaçlanır. İskân Kanunu'nun kabul edilmesinden yaklaşık iki hafta sonra Edirne, Çanakkale, Uzunköprü, Kırklareli, Babaeski gibi yerleşim yerlerinde bulunan Yahudi azınlığa dönük pogrom gerçekleşir. Uzun süredir ırkçı yayımların etkisinde kalan kesimler tarafından Yahudi azınlığa yönelik yağma ve kıyım girişilir (Bali, 2017: 247). Sonuç olarak Yahudi azınlıklar mülklerini terk edip İstanbul'a göç etmek zorunda kalırlar.

Antikomünizm, toplumda muhalif politik etkinliklere yönelik bir dizi kısıtlamalar getirerek toplumsal kontrolün sağlanmasının ve insanları önceden belirlenmiş sınırlar içerisinde tutmanın bir aracı olarak kullanılmıştır (Yıldırım, 2018: 54). Sağ düşüncenin farklı kesimlerini bir araya getiren bu *antikomünist* ve *antisemitist* saldırının demokratikleşme iddiasının gelişimi karşısında doğurduğu olumsuz sonuçları şu şekilde özetleyebiliriz: *Tan Matbaası Olayı*, iktidarın beklentileri açısından değerlendirildiğinde siyasi bir başarıydı. Bu olay önemli bir muhalefet odağını dağıtmış ve solun dâhil olduğu muhalefet cephesini bölmüştü. Artık bu yeni koşullar altında CHP dışında siyasi mücadelesini sürdüren

muhalefetle uzlaşmaya varmak mümkün olabilirdi. Bu gelişmeler karşısında Bayar ve arkadaşları iktidar ile uzlaştıkları ve onun dikte ettiği siyasi koşullara uydukları ölçüde siyasi arenada meşruiyet kazanabileceklerini anlamışlardı (Koçak, 2010: 810). İktidar, sivil alanda sol hareketlere yönelik kitlesel düzeyde ortaya çıkan saldırıların ulaştığı yıkıcı sonuçları siyasi hamlesinin bir parçası haline getirerek Moskova'ya resmi olmayan kanallardan mesaj vermekle kalmamış, aynı zamanda başta ABD olmak üzere Batı dünyasına komünizme karşı mücadelede ne kadar kararlı olduklarını göstermişti (Koçak, 2010: 810).

Sola karşı antikomünist mücadelenin sürdürülmesinde *Tan Matbaası Olayı'nın* sonuçları itibariyle yıkıcı olması için ayrıca özen gösterildiği anlaşılmaktadır. Sıkı Yönetim Komutanlığı'nın sahip olduğu yetkiler ve Matbuat Kanunu'nun 50. maddesi gereğince gazete ve dergilerin faaliyetlerine son verilmesi mümkündü (Koçak, 2010: 811). Ancak bu durum tercih edilmemiş, sol/sosyalist hareketler Cumhuriyet tarihinde daha önce eşi görülmemiş bir şekilde siyasi ve fiziki tahribata uğramıştır.

Yaratılan bu korku iklimi koşullarında sola karşı büyük gözdağı verilmiş, 1946 yılına kadar ise solun yasal zeminde siyasi faaliyetlerde bulunmasına izin verilmemiştir. Sözde çok partili siyasal hayata geçilmesiyle birlikte bazı sol faaliyetlerin etkinliğine izin verilmiş olsa da kısa süre içinde birçok sol siyasal parti çeşitli gerekçelerden ötürü kapatılır. 14 Mayıs 1946'da Esad Adil Müstecaplıoğlu liderliğinde kurulan Türkiye Sosyalist Partisi ve 19 Haziran 1946'da Dr. Şefik Hüsnü Değmer liderliğinde kurulan Türkiye Sosyalist Emekçi ve Köylü Partisi 16 Aralık 1946'da Sıkıyönetim Komutanlığı'nın kararıyla kapatılmakla kalmaz, solcu sendikaların faaliyetlerine de son verilir (Ataay, 2020: 168-69). Sol hareketler üzerindeki siyasi baskılar bu yasaklarla sınırlı kalmaz çeşitli düzeylerde yoğunlaşarak devam eder. O kadar ki bu baskı politikaları, Ankara Üniversitesi'ndeki bazı solcu akademisyenlerin tasfiyesine kadar uzanacaktır.

5. Akademisyenler Üzerinde Artan Baskılar

Yurt dışında eğitim gören Niyazi Berkes, Mediha Berkes, Pertev Naili Boratav, Behice Boran ve Muzaffer Şerif Başoğlu gibi isimler 1930'lu yılların sonlarında Türkiye'ye döndüklerinde Dil-Tarih ve Coğrafya Fakültesi'nde (DTCF) akademik görevlerine başlarlar (Kayalı, 2021:156). Akademisyenlerden oluşan bu çevre bazı aydın kesimlerin de katılımıyla genişleyerek *İrkçı-Milliyetçi* kesimlere karşı sol bir duyarlılık sergiler (Geverek, 1998:257). II. Dünya Savaşı yıllarında sınırlı bir aydın kesiminin duyarlılığında gelişen sol politik tepki iki farklı kanaldan gelişir. Birincisi, İstanbul çevresini oluşturan *Tan* gazetesi; İkincisi, Ankara çevresini oluşturan *Yurt ve Dünya* ile *Adımlar* dergisi (Oran, 1969: 259).

1941’de yayın hayatına başlayan *Yurt ve Dünya* dergisi komünist bir niteliğe sahip olmamakla birlikte antifaşist ve ilerici bir bilim ve edebiyat dergisiydi. Yine de dönemin aşırı sağ çevrelerinin hedefi haline gelmekten kurtulamaz (Kaynar ve Ak, 2016: 327). Dergiden ayrılan Boran ile Başoğlu, 1943-1944 yılları arasında Marksist duyarlılığı daha ağır basan *Adımlar* dergisini çıkarmaya karar verirler. Dergilerin ideolojik olarak sol bir yerde konumlanması, faşizm karşıtlığı, iktidar ve muhalefeti rahatsız etme noktasına ulaşır. İrkçı-Turancı kesimler tarafından dergiler aleyhinde yapılan propaganda kısa sürede devlet nezdinde karşılığını bulur. Baskılar karşısında daha fazla direnemeyeceğini anlayan Milli Eğitim Bakanı Hasan Ali Yücel’in Şubat 1944’de *Yurt ve Dünya* dergisi adına Boratav ve Berkes’i, *Adımlar* dergisi adına da Boran’ı makamına çağırarak *İrkçı-Turancı* kesimlerin ve Meclisin baskısından bahsederek dergilerin kapatılması yönünde ricada bulunması üzerine bu dergiler yayınlarını durdurmak zorunda kalırlar (Geverek, 1998: 269). Hasan Ali Yücel, 15 Mayıs 1944 tarih ve 4/2405 sayılı yazı ile *Yurt ve Dünya* dergisinin kapatılmasını teklif eder ve Bakanlar Kurulu’nun 16 Mayıs 1944 tarih ve 3/824 sayılı kararname ile Matbuat Kanunu’nun 50. maddesine binaen dergi kapatılır (Geverek, 1998: 269). Yaşamın her alanında kendini gösteren bu antikomünist baskılar *Tan* baskımına giden süreçte bir ara uğraktır. Antikomünizm, yaratılan bu politik iklim koşullarında yeni bir boyut kazanır.

Akademisyenlerin üniversitelerden tasfiyesi, döneme özgü bir dizi siyasi olayının kesişmesiyle gerçekleşir. Yukarıda vurgulandığı üzere akademisyenlerin Serteller’in çıkardığı *Görüşler* dergisinde yazmayı taahhüt etmeleri üzerine DTCF’nin Dekanı Enver Ziya Karal tarafından ilgili bakanlığa rapor edilir (Şimşek, 2021: 67). Bu gelişmeler üzerine akademisyenler Milli Eğitim Bakanlığı’na çağrılır ve müfettiş denetiminde ifadeleri alınır. Buna göre, öğrencilerin “*fikirlerini yabancı istikametlere yönlendirmekle amil oldukları*” kanaatine varılarak Memurin Kanunu’nun 6. maddesine dayanarak Bakanlık emrine alınırlar (Atılğan, 2007: 80; Şimşek, 2021: 67). Ancak, yapılan itiraz üzerine Danıştay’ın akademisyenleri haklı bulmasıyla karar bozulur.

Dönemin neredeyse her siyasi olayını komünist bir faaliyetle ilişkilendirerek birbirlerini suçlamaları iktidar veya muhalefet partileri açısından geçerli bir yöntem haline gelmiştir. Bu siyasi olaylarla ilgi dolaylı bir gelişme de Hasan Ali Yücel ile Kenan Öner arasında ortaya çıkar. 1947 yılının Ocak ayında Şükrü Sökmensüer, TBMM’de bir milletvekilinin kendisine yönelttiği soruyu yanıtlarken, imalı bir şekilde Mareşal Fevzi Çakmak’ı komünistlikle suçlar (Sökmensüer, 1947: 66-76). Bu durumun basında yer alması üzerine Fevzi Çakmak, “*komünistleri destekleyenin kendisinin değil, CHP ve eski MEB bakanı olduğu[nu]*” ifade eder (Atılğan, 2007:89). Bu gelişmeler karşısında Bakan H. Ali Yücel gazeteye verdiği

açık mektupta kendisinin mi ima edilmek istendiğini sorar. Bu soruya yanıt doğrudan Fevzi Çakmak'tan değil, DP İstanbul İl Başkanı Kenan Öner tarafından, 'evet maarif vekili sizsiniz' şeklinde olur (Atılğan, 2007: 90). Kenan Öner'in iddiasına göre, Yücel vekilliği döneminde komünistleri ve komünist faaliyetleri koruyup kollamıştır. Bu doğrultuda, milliyetçi öğrenci ve öğretmenler üzerinde baskı kurulmuştur ve *Irkçılık-Turancılık* davası da onun bir komplosudur (Koçak, 2019: 435). 17 Nisan'da başlayacak olan dava adeta *Irkçılık-Turancılık* davasının bir rövanşına dönüşür. Kenan Öner'in yaptığı açıklamalarla, *Irkçılık-Turancılık* davasının 23 sanığı bir anda tanık konumuna getirilirken; akademisyenleri ise sokakta aşırı milliyetçi kesimlerin ve üniversitelerdeki yönetimlerin hedefi haline getirir (Atılğan, 2007: 90).

29 Ocak 1947'de, Meclis'te sıkıyönetim komutanlığınca yürütülmekte olan komünizm soruşturmasına ilişkin verilen soru önergesini yanıtlayan İçişleri Bakanı Şükrü Sökmensüer, beş (5) safhaya ayırarak yaptığı açıklamalarının ilk dört (4) safhasını tarihsel olarak açıkladıktan sonra içinde bulunulan döneme denk düşen son safhasını ise detaylandırır. Buna göre, komünistlerin kitle çalışması kapsamı içinde 'faşizme ve vurgunculara karşı demokratik cephe' oluşturmaya çalışarak illegal alanda yer alan faaliyetlerini legal alana taşımaya çalıştıklarını dile getirir. Bakan Sökmensüer, *Tan* gazetesi, *Yurt* ve *Dünya* ve *Adımlar* adlı dergilerin TKP'nin yayın organları olduğu yönünde açıklamalarda bulunur. Ayrıca, T. Rüstü Aras, Fevzi Çakmak, Adnan Menderes ve Celal Bayar ile Serteller arasında kurulduğu iddia edilen yakın siyasi ilişkiyi sunduğu mektuplar üzerinden kanıtlamaya çalışır (Sökmensüer, 1947: 6676). Hedeflenen amaç doğmakta olan muhalefeti komünizmle ilişkili göstererek hedef haline getirmektir. Mecliste, Milli Eğitim Encümeni'nde DTCF kadroları konuşulurken komünistliğinden şüphe edilen hocaların görevlerine son verilmedikçe bu kadro işine bakmayacaklarını söylemeleri üzerine süreç farklı bir yöne evrilir (Şimşek, 2021: 67). 1 Mart 1947'de Ankara Üniversitesi'nde çıkarılan *ANT* dergisini ve solcu akademisyenleri protesto etmek amacıyla 67 öğrenci *Bayrak* gazetesine, "...hâlâ kızıl zehirlerini bu kürsüden akıtmaya devam edecekler mi?" şeklinde beyannamede bulunurlar (Darendelioğlu, 1976: 176). Daha sonra mahkemeye verildiklerinde beyannameyi hazırlayanların, bazı CHP'li milletvekillerinden oluştuğu görülür. Ayrıca, mektubu imzalayan kişilerden 60'ının da DTCF öğrencisi olmadığı anlaşılır (Atılğan, 2007: 91). Mahkemeye verilen bu kişiler davaya konu edilen imzaların kendilerine ait olmadığını, polis yönlendirmesiyle anlamadan imza koyduklarını söyleyerek birbirinden farklı ifadelerde bulunurlar. 5 Mart'ta yaşanan bu gelişmeler üzerine akademisyenler, altında 67 kişinin imzasının bulunduğu mektubu Ankara Üniversitesi Rektörlüğü'ne, DTCF Dekanlığına ve basın organlarına gönderirler. 24 SAAT gazetesi üzerinden DTCF'li 108 solcu öğrenci de beyannamede

bulunarak akademisyenleri savunurlar. Aynı gün DTCF’de konferans verecek olan Boratav, aşırı milliyetçi öğrenciler tarafından protesto edileceği haberini alması üzerine konferansa katılmaz. Öğrenciler bu durumu fırsat bilip Rektörden komünist doçent ve profesörlerin görevlerine son verilip, *Yurt ve Dünya* ile *Adımlar* dergilerinin kütüphaneden toplatılması yönünde karar alınması yönünde talepte bulunurlar (Darendelioğlu, 1976: 177). Rektör Aziz Şevket Kansu öğrencileri dağıtmaları yönünde ikna etmeye çalışır (Darendelioğlu, 1976:178). Bunun üzerine öğrenciler Ulus Meydanı’na doğru yürüyüşe geçerler. Bu esnada bayiden aldıkları *Marko Paşa* ve *24 SAAT* gazetesini ‘kahrolsun solcular’ ‘kahrolsun komünistler’ sloganlarıyla yırtıp, dağılırlar. Yaşanan bu olaylarla ilişkili olarak tarihçi Fuat Köprülü Demokrat Parti’nin yayın organı olan *Kuvvet*’te çıkan yazısında: “...ileri fikirler diye adeta moda haline getirilmek istenen totaliter ve hürriyet düşmanı telakiler karşısında Türk gencini hareketsiz kalmaması tabiidir” değerlendirmeleriyle sağcı öğrencilerin eylemlerine açık destekte bulunur (Darendelioğlu, 1976; aktaran Yaşlı, 2019: 52).

Cemiyetler Kanunu’nun değişmesinin akabinde ülke genelinde hızlı bir şekilde dernekler kurulmaya başlar. Milli Türk Talebe Birliği (MTTB) komünizme karşı mücadele temelinde yeni bir konseptle açılım gerçekleştirir. Birlik, milliyetçi ve muhafazakâr kesimlerin oluşturduğu merkez durumuna gelir. Milliyetçi dernekler bu birliğin etrafında birleşirler. Birliğe katılan Ankara Üniversitesi Hukuk, Tıp, DTCF, Ziraat, Veteriner ve Orman Fakültesi mensubu bazı öğrencilerin düzenlediği mitingde ‘komünist hocalar istemiyoruz’, ‘komünist hocaları atın’ sloganları yükselir. Yürüyüş DTCF’ye ulaştığında bu sloganlar yerini “Rektör istifa” şeklindeki sloganlara bırakır (Şimşek, 2021: 70). Olaylar iktidar üzerinde büyük bir etki yaratır. Ankara Üniversitesi Senatosu, Berkes, Boran ve Boratav’ın ihracını oy birliğiyle onaylar. Ancak, Üniversitelerarası Kurul bu kararı yerinde bulmayarak akademisyenlerin görevlerine iadesi yönünde karar üretir. Bunun üzerine Ankara Üniversitesi Yönetim Kurulu akademisyenlerin verdiği dersleri programdan kaldırır (Şimşek, 2021: 71).

Meclis’te 5 Temmuz 1948 tarihinde Ankara Üniversitesi Kuruluş Kadroları Hakkında Kanun görüşülmeye başlanır. Bu görüşmelere üç akademisyenin ihraç edilmesi de eklenir (Şimşek, 2021: 71-2). Sonuç olarak, iktidar ve muhalefet partilerinin oylarıyla akademisyenler üniversitedeki görevlerinden el çektirilir. İktidar ve muhalefetin kararlı bir şekilde yürüttükleri sola karşı mücadele akademisyenlerin görevlerine son verilmesiyle sınırlı kalmaz ‘İnsan Hakları Cemiyeti’, Parti ile ‘Sendikalar’ ve ‘Barış Sevenler Derneği’ şeklindeki sivil toplu alanındaki örgütsel oluşumlara da yönelir.

6. Sivil Toplumda Baskıların Artması

Tan matbaası ve çeşitli yayın evlerine yönelik gerçekleştirilmiş olan saldırılar ideolojik motivasyonunu sol düşüncenin oluşturduğu ilerici

kesimlerin geri adım atmalarına neden olmaz. Bilakis, ileri kesimlerin ulusal ve uluslararası alanda yaşanan bu değişim sürecine sivil toplum alanındaki faaliyetlerini geliştirerek demokratik araçlar vasıtasıyla etkin bir şekilde dâhil olmaya çalışırlar. *İnsan Hakları Cemiyeti*'ni kurma girişimi de o dönemde gerçekleşir. Cami Baykurt, Serteller, Dr. Tevfik Rüştü Aras ve Mareşal Çakmak ile birlikte *İnsan Hakları Cemiyeti*'ni kurmayı kararlaştırırlar. Bu sivil girişim faaliyeti, Ş. Saraçoğlu hükümeti tarafından kuşkuyla karşılanır. Böylesi bir ittifakın amacının ne olabileceği şeklinde spekülasyona dayalı bir dizi imalı sorularla basında karalama kampanyası başlatılır. Solcular ile Milliyetçiler arasında kurulan bu işbirliğinin amacı hükümeti devirmek olabilir miydi? (Mumcu, 1990: 75-6). İnsan Hakları Cemiyeti'nin kurulduğu gün olan 18 Ekim'de basın açıklaması yapılır. Fevzi Çakmak yaptığı açıklamada, “söz, vicdan, korkudan ve ihtiyaçtan kurtulma hürriyetleri” üzerinde duruyor ve derneğin “siyasi bir teşkilat olmadığını” söylemek zorunda kalır (Koçak, 2013: 232-33). Solcular ile kurulan bu yakın ilişki hükümet ve ona yakın olan basını o kadar çok rahatsız etmiştir ki, Çakmak yaptığı yeni bir açıklamasıyla, solcularla işbirliği yapmayacağını, kendisinin milliyetçi olduğunu, derneğin herhangi bir ideolojiyle ilişkisinin görüldüğü takdirde kendisinin dernekte yerinin bulunamayacağını ifade etmek zorunda kalır (Koçak, 2013: 234). Kısa süre içinde artan siyasi baskılar karşısında Mareşal Çakmak, Kenan Öner ve Dr. Rüştü Aras istifalarını (Koçak, 2013: 237) sunarlar. İnsan Hakları Cemiyeti'ni kurma girişimi 18 Ekim 1946'da gerçekleşse de hükümet tarafından uygulanan baskılar nedeniyle kısa sürede kapanır. Sol muhalif oluşumların legal bir zeminde politik mücadele yürütme çabası ve bu çerçevede hayata geçirmeye çalıştığı geniş cephe politikası başarısızlıkla sonuçlanır. Toplumun sınıfsız kaynaşmış bir bütün oluşturduğu düşüncesi, sınıf temelli siyasi faaliyetlere karşı duyulan rahatsızlığın temelini oluşturmaktadır. Bu noktada çok partili hayata geçilmiş olsa da sol nosyona sahip parti ve sendikaların varlığını sürdürmelerine izin verilmeyecektir.

Takrir-i Sükûn Kanunu'ndan itibaren sendikal faaliyetlere fiilen son verilmişti. 1938'de kabul edilen Cemiyetler Kanunu da sınıf esasına göre dernek kurmasını yasaklamıştı. Haziran 1945'te Cemiyetler Kanunu değiştirilerek sınıf temeline dayanan derneklerin kurulabileceği kabul edilir (Timur, 2020: 101). Bu yasal değişikliğe dayanarak 1946'da çeşitli sol sendikalar kurulur. Ancak, sınıf temelli politikaların örgütsel varlığı iktidarın felsefesine aykırı olduğundan 16 Aralık 1946 yılında sıkıyönetim kararıyla durdurulmasına karar verilir. Türkiye Sosyalist Emekçi ve Köylü Partisi (TSEKP) ile Türkiye Sosyalist Partisi'ni (TSP) komünist amaçlar güden kimseler tarafından kurulduğu, bir sınıfın diğer bir sınıfı tahakküm altına aldığı iddiasında bulunduğu gerekçeleriyle kapatırlar. İstanbul İşçi Sendikaları Birliği, İstanbul İşçi Kulübü, cemiyetler ile *Nor Or, Gün, Ses, Yiğın, Dost* adlı çeşitli dergi ve gazetelerin de kanuna aykırı faaliyetler

gösterdikleri gerekçesiyle faaliyetlerine son verilir (Koçak, 2013: 247-8). Ayrıca, parti liderleri Şefik Hüsnü Değmer ile Esad Adil Müstecaplıoğlu tutuklanır ve parti merkezleri basılır. Böylece Türkiye’de sol faaliyetler üzerinde artan baskı uygulamaları sol partilerin kapatılmasıyla sınırlı kalmaz, sendikal faaliyetlere de son verilir.

Tek partili dönemde CHP’nin toplumsal sınıflarla devlet arasında kurulan ilişki sorununa bakış açısı ‘halkçılık’ ve onun sosyal temelini oluşturan ‘dayanışmacılık’ (Makal, 2016: 50) temelinde şekillenmiştir. Böylece sınıfların kaynaşması düşüncesi altında sınıfsal çıkar farklılıkları ve sınıf mücadelesi reddedilir, toplumun farklı meslek gruplarının oluşturduğu organik bir bütün olarak savunulur (Makal, 2016: 51). Şubat 1947’de kabul edilen İşçi ve İşveren Sendikaları ve Sendika Birlikleri Hakkında Kanun’da hukuki temelini bulur (Timur, 2020: 102). Sendikalar Kanunu ile işçilere grev ve toplu sözleşme hakkı vermediği gibi, sendikaların siyasetle uğraşması da yasaklanır (Timur, 2020: 103). Antikomünizm sadece ulusal ölçekte aktif siyasetin bir parçası değil, aynı zamanda uluslararası niteliğe de sahip bir olgudur.

Türk Barışseverler Cemiyeti’nin (TBC) kuruluşu iki dünya savaşı sonrasında dünya çapında gelişmeye başlayan barış hareketiyle ilgilidir. Bu barış hareketinin yükselişi 1947’de Kominform tarafından geliştirilen küresel düzeyde komünist hareketin perspektifinin bir sonucuydu. Stalin, kapitalist ülkelerin Sovyet karşıtlığı temelinde bir blok oluşturmaya çalıştıklarını anlamıştı. Bu durumun Amerika ve Sovyetler arasındaki etki alanlarına dayalı bir bölünmeyi esas alan barış anlayışını tehdit ettiği açıklıktı (Claudin, 1990: 172-80). 4 Nisan 1949’da NATO Antlaşmasının imzalanması, Mayıs’ta Berlin ablukasına son verilmesi, Eylül’de ittifak üyelerine silah yardımıyla bulunulması her an yeni bir savaşın patlak vereceği endişesini ortaya çıkarmıştır. Kasım 1948’te düzenlenen Kominform toplantısında barış hareketinin önemi komünist mücadelenin tüm diğer görevlerinin üstünde bir görev olarak tanımlanır. Bu koşullar altında pek çok ülkede barış dernekleri kurulmaya başlar. Olası bir dünya savaşı tehlikesine karşı kamuoyu oluşturmak amacıyla çeşitli ülkelerde ortaya çıkan bu barış dernekleri Kominform yönlendirmesinin bir sonucudur. 14 Temmuz 1950’de kurulan Türkiye Barışseverler Cemiyeti’nin (TBC) kuruluşu da Behice Boran ve arkadaşları tarafından bu çerçevede anlaşılmalıdır (Atılğan, 207: 150).

Hükümet, 11 Mayıs 1950’de NATO’ya üye olmak için başvuruda bulunur, ama bu talep reddedilir. Bu esnada uluslararası alanda yaşanan siyasi bir gelişmeyi amacına ulaşmak için fırsat olarak değerlendirir. Hukuki bir gereklilik olmadığı halde, Kore’ye BM gücünde savaşmak amacıyla meclis kararı olmadan asker gönderilir (Demirel, 2011: 148). DP, bu savaşta ödenen ‘kan bedeli’ sayesinde Türkiye’yi Atlantik Paktı’na sokmayı başarır (Eroğul, 2019: 105). Sol muhalefetin her türlüşünün yasaklandığı ve ABD

politikalarını eleştirmeyi kimsenin cesaret edemediği bu baskı koşulları altında Kore'ye asker gönderilmesi Türk Barışsever Cemiyeti tarafından eleştirilir. Bunun üzerine Cemiyetin yöneticileri hakkında Ceza Yasası'nın 161. maddesi uyarınca dava açılır, Boran ve arkadaşları da bu dava kapsamında tutuklanır (Mumcu, 2019: 30). Milli mukavemeti kırmak ve milli menfaatlere zarar verecek faaliyetlerde bulunmak suçundan Boran'a on beş yıl hapis cezası verilir. Kararın Askeri Yargıtay'da bozulması üzerine, Ankara 2 no'lu Askeri Mahkemesi Boran'a 1 yıl 3 ay, diğer sanıklara da 6 aydan 10 aya kadar değişen cezalara çarptırır (Mumcu, 2019: 30, 37, 124).

Artık antikomünist söylemler ve uygulamalar Türk siyasetinin en önemli kurucu unsuru haline gelmiş durumdadır. 1950'lerin başında, Nejdet Saçar'ın etkisiyle Zonguldak'ta kurulan Komünizmle Mücadele Derneği, antikomünist derneklerin ilkidir ve Türkçü bir nitelik taşımaktadır (Meşe, 2017:120). Antikomünizmin neden olduğu siyasi baskıları salt iç veya dış politika üzerinden değerlendirmek gerçeğin sadece bir yönüne vurgu yapmaktır. İç politikada iktidar ile muhalefet arasında yer yer uzlaşa ve ittifakın sağlanmasında, istenmeyen muhalif oluşumların tasfiye edilmesinde; dış politikada ise yardımların sağlanmasında önemli bir işlevi yerine getirecektir. Dolayısıyla, antikomünizmin ortaya çıkardığı politikaları iç ve dış siyasetin birbirini etkilemesinin bir sonucu olarak değerlendirmek gerekmektedir.

Sonuç

Genel anlamda sağ politik söylemde bir siyaset yapma biçimi olarak ifadesini bulan antikomünizm tarihsel bağlamından kopartılarak, zaman ve mekânın ötesinde mekanik bir şekilde kavranamaz. Antikomünizm tarihsel süreç içerisinde ortaya çıkan çeşitli çelişkilerin bir araya gelerek özgün bir şekilde birbirlerine eklenmesinin bir sonucudur. Bir olgu olarak antikomünizm söylem düzeyinde varlığını sürdürse de onu oluşturan çelişkiler sürekli değişiklik gösterir. Dolayısıyla, tarihin çeşitli uğraklarında beliren antikomünist söylem ve uygulamalar ulusal ve uluslararası düzeyde farklı görünüşler altında sürekli değişiklik gösteren daha geniş erimli bir siyasal faaliyet alanının sorunsuz bir şekilde işleyebilmesi için ihtiyaç duyulan toplumsal rıza üretim sürecinin gerçekleşmesine hizmet eder. Bu durum antikomünist söylem altında ifadesini bulan statik olmayan ve sürekli değişkenlik gösteren *diyalektik* bir süreçtir. Bu çalışmada 1920 ile 1950 yılları arasında ortaya çıkan antikomünizm olgusu bu çerçevede ele alınmıştır.

Batı Avrupa'da tarihsel olarak 'antikomünizm' olgusu işçi sınıfının 'ideolojik' 'politik' ve örgütsel açıdan yürüttüğü kitle faaliyetlerinin yaygınlaştığı ve belli bir gelişmişlik düzeyine ulaştığı verili koşullar altında iktidar blokunun o ana kadar geçerli olan yöntemlerle siyasal egemenliğini

daha fazla sürdüremeyeceğinin anlaşıldığı ve kendisini tehdit altında hissetmesinin bir sonucu olarak mevcut olanaklar dâhilinde verdiği bir sınıf tepkisi şeklinde ortaya çıkmıştır. Antikomünizm çok farklı görünümeler altında ortaya çıkmakla birlikte faşist rejimler bu tepkinin en somut göstergesidir.

Türkiye’de antikomünizm olgusu Batı Avrupa’dan farklı olarak çok özel tarihsel koşullar altında ortaya çıkmıştır. Cumhuriyet öncesi dönemde antikomünizm Türkçüler arasında henüz somut bir nitelik almış değildi. Sadece, yaşanmış olan olumsuz deneyimlerden ötürü Rusya karşıtlığı çok güçlüydü. Sonraki süreçte Rusya karşıtlığını merkeze koyan bir antikomünizm olgusu Türk sağını oluşturan tüm fraksiyonların içine sızmayı başaracaktır. Cumhuriyetin ilk yıllarından başlayarak uzun süre ‘ideolojik’, ‘politik’ ve ‘örgütsel’ olarak kitlesel ölçekte iktidarı tehdit edecek bir işçi sınıfı hareketinden bahsetmek mümkün olmadı. Ancak, bu durum, hangi görünüm altında olursa olsun antikomünist faaliyetlerin sınıfsal niteliğini ortadan kaldırmaz. Her siyasal egemenlik biçimi son tahlilde sınıfsal bir nitelik taşır. Dolayısıyla, tek parti iktidarının burjuva karakteri dikkate alındığında güçlü bir işçi sınıfı olmadan da verilen antikomünist tepkiler az ya da çok özü itibarıyla sınıfsaldır. Ancak, tarihsel olarak devralınan pek çok unsurun antikomünizmin içeriğini ve işlevini etkilediği de aşikârdır.

Tarihsel olarak farklı sosyal sınıfların oluşturduğu hiçbir sınıflı toplum siyasal sınıf egemenliğini yeniden üretip sürekli kılmak için salt baskı uygulayarak varlığını sürdüremez, toplumsal rızaya ihtiyaç duyar. Dolayısıyla, hegemonyanın inşası için ihtiyaç duyulan toplumsal rıza farklılıklar göstermekle birlikte çeşitli vasıtalarla hayata geçirilir. Kapitalizmin ve ona özgü temel toplumsal sınıfların yeteri kadar gelişmediği, dolayısıyla sınıf bilincinin bağımlı sınıflar açısından ideolojik, politik ve örgütsel açıdan somut bir görünüm kazanmadığı, sınıf temelli muhalif hareketlerin kitlesel düzeyde bir niteliği olmadığı Türkiye toplumsal formasyonunda ötekinin inşa edilmesi sürecinde antikomünist söylem ve uygulamaların önemli bir işlevi yerine getirdiğini söyleyebiliriz. Böylece konjonktürün de sunduğu imkânlar dâhilinde ötekinin işaretlenerek bir hedef haline getirildiği ölçüde geniş kitleler nezdinde üretilen toplumsal rıza sayesinde hegemonya inşa edilip, hâkim sınıf politikalarının sürekliliği yönünde meşruluk sağlanabilmiştir.

Bu çalışmadan çıkarılabilecek sekiz (8) önemli sonucu şu şekilde özetleyebiliriz. Birinci sonuç, kapitalizmin görece gelişmesine koşut olarak Cumhuriyetin ilk yıllarından başlayarak bağımlı sınıflar üzerinde yoğunlaşan ekonomik ve siyasal baskıların gelecekte doğurabileceği olası gelişmeler karşısında kaygıları artan orta sınıflar, ihtiyaç duydukları ölçüde milliyetçiliğin radikal eğilimlerine ağırlık verip, milli yıkıcılar ya da milli düşmanlar şeklindeki antikomünist söylemlere başvurarak yaratılan korku sayesinde iktidar blokunun sürekliliği için gerekli olduğunu düşündükleri

toplumsal rızanın sağlanmasına çalışmışlardır. Bu noktada iktidar açısından bakıldığında antikomünizm ‘siyasal sınıf egemenliğinin’ sürdürülmesinde, ‘toplumsal rızanın’ sağlanmasında, ‘ulusal birliğin’ oluşmasında ve ‘iç ve dış politikanın yürütülmesinde’ önemli bir işlevi yerine getirir. Sınıf temelli parti ve sendikalara, sol basına, ilerici aydınlara dönük baskı ve yasakların getirilmesi bu çerçevede anlam kazanır.

İkinci sonuç, Cumhuriyet öncesi dönemden devralınan milliyetçiliğin radikal unsurları hâkim siyasal form olarak Kemalist milliyetçiliğin düşünsel platformu içinde örgütlenme fırsatı bulmuştu. Dolayısıyla, Irkçı-Turancı kesimler faşizmin yükselişe geçtiği koşullarda kendilerini ifade edecek özerk bir niteliğe kavuştukları ölçüde antikomünist söylemler ışığında Türk dış politikasını Almanya’nın emperyalist politikaları doğrultusunda yönlendirerek, Sovyet egemenliği altında kalan bölgelere yönelik *irredantist* politikalara destek vermişlerdir. Savaş sonrasında ise benzer siyasi söylemlerle içeride sol kesimler hedef haline getirilmiştir. Solun her düzeyine olan bu tahammülsüzlük antikomünist söylemlerin ideolojik motivasyonu altında gelişirken, farklı etnik kökenden gelen kesimlere yönelik çeşitli saldırılar da sola karşı duyulan nefretin paralelinde somut bir görünüm almıştır.

Üçüncü sonuç, antikomünist uygulamalar sadece olağanüstü koşullarda değil, olağan koşullar altında da sınıf kökenli örgütsel yapıların yasaklanması, basının susturulması, muhalif kesimlere dönük saldırıların gerçekleştirilmesi noktasında bir toplumsal denetim aracı olarak süreklilik gösterir.

Dördüncü sonuç, antikomünizm, popülist söylemlerin bir parçası haline getirilerek toplumsal ayrışmayı derinleştirir. Dolayısıyla, Türkiye’de antikomünizm sadece ‘antikomünizm’ değildir, çok daha fazlasıdır. Komünist suçlaması bazen Rusların işaret edildiği Moskof dur, bazen etnik, dinsel ve mezhepsel açıdan farklı kesimlere yönelik mesafeli bir duruştur. Tüm bu korkular bazen siyaset bazen de gündelik pratikler aracılığıyla dışa vurulur.

Beşinci sonuç, çok partili siyasal hayata geçişte iktidarın ve muhalefetin arasında pek çok noktada kendini gösteren ideolojik farklılıklara rağmen uzlaştıkları ender konulardan biri sol hareketlere karşı kararlı bir şekilde mesafeli duruş sergilenmiş olmasıdır. Milliyetçi, muhafazakâr, İslamcı kesimler arasında kurulan resmi olmayan tepkisel bir dayanışmayla sol hareketler yasal siyasal sistemin dışında tutulduğundan güçlü bir ‘sol’ muhalefet ortaya çıkamamış, Türk demokrasisi sağ düşüncenin çeşitli versiyonlarının bir sentezi şeklinde gelişmiştir. Dolayısıyla, Türk siyasal hayatında antikomünist vurgular son derece güçlü ve belirleyici olmuştur.

Altıncı sonuç, antikomünizm milliyetçi, muhafazakâr, İslamcı kesimler açısından siyasetin nesnesini oluşturur. Antikomünist söylemler kendi içinde hep bir ‘nefret’ ve ‘şiddet’ ögesi barındıran, bir *öteki* yaratma çabasının bir sonucudur. Dolayısıyla, ideolojik olarak antikomünist söylemlerin çeşitli tezahürlerinden beslenen Türk sağının faaliyetlerini oluşturan bu siyasal saldırganlık durumu antidemokratik bir zemine dayanır. Sivil toplum uğrağında gerçekleşen bu siyasal saldırganlık hali kanunsuz (*vigilante*) bir tutumla ortaya çıkar. Resmi sorumluluğu olmayan kişi(ler) tarafından devletin asli çıkarları adına kendini devletle bütünleştirerek gerçekleştirilen siyasi cinayetler bu motivasyonla gerçekleşir.

Yedinci sonuç, sol hareketlere duyulan rahatsızlık tarihsel olarak devralınan Ruslarla yaşanan bir dizi olumsuz deneyimler ve algılar üzerinden geliştiğinden, milliyetçi, muhafazakâr, İslamcı kesimlerin tepkisi de kolektif ve tepkisel bir nitelik taşımıştır. Dolayısıyla, Rus milliyetçiliğinin Türkiye üzerindeki yayılmacı özlemlerinin sosyalist söylemler üzerinden idealize edildiği düşünüldüğünden, Türkiye’deki sol hareketler de Rusların çıkarına hizmet eden iç düşmanlar şeklinde nitelendirilmiştir.

Sekizinci sonuç, Sovyetler Birliği dağılmasından sonra dış politikada antikomünizmin etkisi azalmış olsa da söylem düzeyinde iç politikada milliyetçi, muhafazakâr, İslamcı kesimler arasında önemini her zaman korumaya devam etmiştir.

Bu çalışma, bir araştırma nesnesi olarak ele alınan antikomünist söylem ve uygulamaların izinden giderek 2000’li yıllara kadar genişletildiği takdirde yeni araştırmalar açısından önemli bir başlangıç noktasını oluşturacak, milliyetçi kesimlerin farklı söylemlerinin etkisi altına aldığı siyasal ve toplumsal alanda gerçekleşen çeşitli faaliyetlerin anlaşılmasına imkân sağlayacaktır. Ayrıca, antikomünizm olgusunun sadece milliyetçilerle sınırlı olmayıp, aynı zamanda İslamcılarla, tarikatlarla, devletle, orduyla ve sermaye çevreleriyle ilişkisini kurup iktisadi, siyasi ve ideolojik sonuçlarının ortaya çıkarıldığı ölçüde sola karşı olan düşmanca tutumun nedenleri açık bir şekilde sergilenmiş olacaktır. Böylece siyasal iktidar(lar) açısından hegemonya inşası için gerekli olan toplumsal rıza üretim mekanizmalarının zenginleştirilip nasıl üretildiğinin daha geniş bir perspektiften anlaşılması olanaklı hale gelecektir.

Kaynakça

- Ağaoğulları, Mehmet Ali (2010), “Aşırı Milliyetçi Sağ”, Schick, Irvin Cemil (Der.), *Geçiş Süresince Türkiye*, (İstanbul: Belge Yayınları): 199-236.
- Akansel, Mustafa Hakkı (1943), *Türkün Kitabı*, (İstanbul: Remzi Kitabevi).
- Akal, Emel (2013), *Milli Mücadelenin Başlangıcında Mustafa Kemal İttihat Terakki ve Bolşevizm*, (İstanbul: İletişim Yayınları).

- Akar, Atilla (2004), “*Eski Tüfek*” *Sosyalistler, Bir Kuşağın Son Temsilcileri*, (İstanbul: Babil Yayınları).
- Akbulut, Erdem, Erol Ülker (2021), *Komintern Dönemi TKP Tarihi. Türkiye Komünist Partisi'nin Bolşevikleşmesi 1925-1928*, C. 2, (İstanbul: Yordam Yayınları).
- Akşin, Sina (2019a), *İstanbul Hükümetleri ve Milli Mücadele, İç Savaş ve Sevr'de Ölüm*, C. 3, (İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları).
- Akşin, Sina (2019b), *İstanbul Hükümetleri ve Milli Mücadele, Savaş ve Etnik Temizlik, Yumuşatılmış Sevr Dönemi*, C. 4, (İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları).
- Akşin, Sina (2000), “Tutucu Sağ Ulusçuluk, Hüseyin Nihal Atsız 1905-1975”, Akşin, Sina (Der.), *Türkiye Tarihi, Bugünkü Türkiye 1908-1995*, C. 5, (İstanbul: Cem Yayınları): 274-277.
- Alp, Tekin (1944), *Türkün Ruhu*, (İstanbul: Kenan Matbaası).
- Ali, Sabahattin (1948), ‘Asıl büyük tehlike bugünkü ehliyetsiz iktidarın devamıdır’, *Zincirli Hürriyet*, 5 Şubat, s. 1-2.
- Ali, Sabahattin (2003), *İçimizdeki Şeytan*, (İstanbul: Yapı kredi Yayınları).
- Alöç, Kazım (2006), “Türkeş’in Nihal Atsız’a Yazdığı Mektup”, İleri, Rasih Nuri (Der.), *Kırklı Yıllar*, C. 5, (İstanbul: Tüstav Yayınları): 88-92, 93-4.
- Althusser, Louis (2003), *İdeoloji ve Devletin İdeolojik Aygıtları*, (Çev. Alp Tümertekin), (İstanbul: İthaki Yayınları).
- Ataay, Faruk (2020), *Türkiye Demokrasi Tarihi 1789’dan Günümüze*, (Ankara: Nika Yayınevi).
- Atılğan, Gökhan (2007), *Behice Boran, Öğretim Üyesi, Siyasetçi Kuramcı*, (İstanbul: Yordam Kitap).
- Atsız, Nihal (1935), *Komünist Don Kişotu Proleter-Burjuva Nazım Hikmetof Yoldaşa*, (İstanbul: Arkadaş Basımevi).
- Atsız, Nihal (1997), ‘Çanakkale’ye Yürüyüş’, *Türkçülüğe Karşı Haçlı Seferi*, (İstanbul: İrfan Yayınevi).
- Aybar, Mehmet Ali (1947a), ‘Her şeyden evvel her şeyin üstünde istiklal’, *Zincirli Hürriyet*, 5 Nisan, s. 1-2.
- Aybar, Mehmet Ali (1947b), ‘Amerikan Yardımlarını bizde kimler istiyor?’ *Zincirli Hürriyet*, 12 Nisan, s. 1-2.
- Aybar, Mehmet Ali (1947c), ‘Yardımanın aleyhinde bulunmak, her Türk için mukaddes bir vazifedir’, *Zincirli Hürriyet*, 19 Nisan, s. 1-2.
- Atay, Korhan (2021), *Serteller*, (İstanbul: İletişim Yayınları).

- Bali, Rıfat N. (2017), *Cumhuriyet Yıllarında Türkiye Yahudileri*, (İstanbul: İletişim Yayınları).
- Berkes, Niyazi (2011), 'Unutulan Yıllar', (İstanbul: İletişim Yayınları).
- Boran, Behice (1945), 'Zirai Reformda Memleketi İflas Etmiş Bir Rejime Götürmek İstiyorlar', *Görüşler*, 1 Aralık, s. 9.
- Cantek, Levent (2015), *Markopaşa, Bir Mizah ve Muhalefet Efsanesi*, (İstanbul: İletişim Yayınları).
- Claudin, Fernando (1990), *Komintern'den Kominform'a, Stalinizmin Doruğu*. C. 2, (Çev. Yavuz Alogan), (İstanbul: Belge Yayınları).
- Çelenk, Halit (1976), *141 ve 142 Üzerine*, (Ankara: Anka Yayınları).
- Çelik, Mete (1998), *Üniversite' de Cadı Kazanı 1948 DTCF Tasfiyesi ve Pertev Naili Boratav'ın Müdafası*, (İstanbul: Tarih Vakfı Yurt Yayınları).
- Darendelioğlu, İlhan (1976), *Türkiye'de Milliyetçilik Hareketleri*, (İstanbul: Toker Yayınları).
- Demirel, Tanel (2011), *Türkiye'nin Uzun On yılı Demokrat Parti İktidarı ve 27 Mayıs Darbesi*, (İstanbul: Bilgi Yayınları).
- Erkman, Faris (1943), *En Büyük Tehlike, Mili Türk Davasına Aykırı Bir Cereyanın İç Yüzü*, (İstanbul: Çınar Yayınları).
- Eroğul, Cem (2019), *Demokrat Parti Tarihi ve İdeolojisi*, (İstanbul: Yordam Yayınları).
- Erdem, Hamit (2019), *1920 Yılı ve Sol muhalefet*, (İstanbul: Sel Yayınları).
- Feyizoğlu, Turhan (2013), *Türkiye Gençlik Hareketleri Tarihi 1944-74*, C. 1, (Samsun: Sevinç Kitap Dağıtım).
- Geverek, Meltem Ağduk (1998), "Yurt ve Dünya/1941-1944:1940'ların "solunun" Ankara Çevresi", *Toplum ve Bilim Dergisi*, (78), s. 255-272.
- Glasneck, Johannes (1968), *Türkiye'de Faşist Alman Propagandası*, (Çev. Arif Gelen), (Ankara: Onur Yayınları).
- Gramsci, Antonio (1971), *Selecrion from The Prison Netebooks*, (Çev. Quintin Hoare ve Geoffrey Nowell Smith), (Londra: Lawrence and Wishart).
- Guttstadt, Corry (2012), *Türkiye, Yahudiler, Holokost*, (Çev. Atilla Dirim), (İstanbul: İletişim Yayınları).
- Hikmet, Nazım (1933), 'Nazım Hikmet Ran' https://nazimhikmetran.biz/dava_38_donanma.html (25.03.2024).
- İnönü, İsmet (1944), 'Misak-ı Zafer' <https://misakizafer.com/2020/06/12/ismet-pasanin-19-mayis-nutku-1944/> (25.03.2024).
- Karpat, Kemal Haşim (2006), *Osmanlı'da Değişim, Modernleşme ve Uluslaşma*, (Çev. Dilek Özdemir), (Ankara: İmge Yayınları).

- Karpat, Kemal Haşim (2007), *Türkiye’de Siyasal Sistemin Evrimi 1876-1980*, (Çev. Esin Soğancılar), (İstanbul: İmge Yayınları).
- Karpat, Kemal Haşim (2017), *Osmanlı’da Milliyetçiliğin Toplumsal Temelleri*, (İstanbul: Timaş Yayınları).
- Karpat, Kemal Haşim (2021), *Türk Demokrasi Tarihi, Sosyal Kültürel Ekonomik Temeller*, (İstanbul: Timaş Yayınları).
- Kaynar, Mete Kaan ve Gökhan Ak (2016), “Niyazi Berkes ve 1940’lı Yılların Sol Muhalif Dergisi Yurt ve Dünya Birlikteliği”, *Çağdaş Türkiye Araştırmaları Dergisi*, XVI (33), s. 325-372.
- Kayalı, Kurtuluş (2016), *Türk Düşünce Dünyasında Yol İzleri*, (İstanbul: İletişim Yayınları).
- Karaca, Emin (1998), *Türk Basınında Kalem Kavgaaları*, (İstanbul: Kaya Matbaacılık).
- Kardam, A. (2020), *Mustafa Suphi Karanlıktan Aydınlığa*, (İstanbul: İletişim Yayınları).
- Kısakürek, Necip (1945), ‘Büyük Doğu, Hadiselerin Muhasebesi’, *Büyük Doğu*, (6), 7 Aralık 1945, s.8-9.
- Koçak, Cemil (2010), *Türkiye’de İki Partili Siyasal Sistemin Kuruluş Yılları 1945-1950*, İki Parti, C. 1, (İstanbul: İletişim Yayınları).
- Koçak, Cemil (2012), *Türkiye’de İki Partili Siyasal Sistemin Kuruluş Yılları 1945-1950*, İktidar ve Demokratlar, C. 2, (İstanbul: İletişim Yayınları).
- Koçak, Cemil (2013), *Türkiye’de İki Partili Siyasal Sistemin Kuruluş Yılları 1945-1950* *Rejim Krizi*, C. 3, (İstanbul: İletişim Yayınları).
- Koçak, Cemil (2019), *Geçmişiniz İtinayla Temizlenir*, (İstanbul: İletişim Yayınları).
- Köker, Levent (1995), *Modernleşme Kemalizm ve Demokrasi*, (İstanbul: İletişim Yayınları).
- Küçük, Yalçın (1984), *Türkiye Üzerine Tezler (1908-1978)*, C. 2, (İstanbul: Tekin Yayınevi).
- Landau, Jacob M. (1999), *Pantürkizm*, (Çev. Mesut Akın), (İstanbul: Sarmal Yayınevi).
- Makal, Ahmet (2016), “Türkiye’de Çok Partili Yaşama Geçiş Sürecinde Halk Partisi ve Esnaf Teşekkülleri 1945-1950”, Makal, Ahmet, Aziz Çelik, M. Hakan Koçak (Der.), *Sınıf Sendika Siyaset Türkiye Emek Tarihinden Kesitler*, (İstanbul: İmge Yayınları): 49-90.
- Mert, Nuray (2022), *Batı İslam’ı Çok Sevmiştii, Batı’nın İslam Siyasetleri ve İslamcılık*, (İstanbul: İletişim Yayınları).

- Meşe, Ertuğrul (2013), *Türk Siyasal Yaşamında Komünizmle Mücadele Dernekleri* (Yüksek Lisans tezi), Yüksek Öğretim Kurumu Başkanlığı tez merkezi veri tabanından alınmıştır.
- Meşe, Ertuğrul (2016), *Komünizmle Mücadele Dernekleri*, (İstanbul: İletişim Yayınları).
- Mumcu, Uğur (1990), *40'ların Cadı Kazanı*, (İstanbul: Umag Yayınları).
- Mumcu, Uğur (2019), *Behice Boran ile Söyleşi, Bir Uzun Yürüyüş*, (İstanbul: Umag Yayınları).
- Nesin, Aziz (1948), 'Zincirli Mizah', *Zincirli Hürriyet*, 5 Şubat, s. 4.
- Nesin, Aziz (2019), *Birlikte Yaşadıklarım Birlikte Öldüklerin, Anular- Belgeler, Denemeler- Mektuplar*, (İstanbul: Nesin Yayınevi).
- Oran, Baskın (1969), "İç ve Dış Politika Açısından İkinci Dünya Savaşında Türkiye'de Siyasal Hayat ve Sağ-Sol Akımlar", *Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi*, (24)3, s. 227-275.
- Oran, Baskın (2009), *1946-1960: Batı Bloku Ekseninde Türkiye, Türk Dış Politikası Kurtuluş Savaşından Bugüne, Olgular, Belgeler, Yorumlar*, C. 1, (İstanbul: İletişim Yayınları).
- Örnek, Cangül (2015), *Türkiye'nin Soğuk Savaş Düşünce Hayatı, Antikomünizm ve Amerika Etkisi*, (İstanbul: Can Yayınları).
- Öymen, Altan (2020), *Değişim Yılları, 1940'lar*, C. 2, (İstanbul: Doğan Kitap Yayınları).
- Özdoğan, Günay Göksu (2019), *Turan'dan Bozkurt'a, Tek Parti Döneminde Türkçülük*, (İstanbul: İletişim Yayınları).
- Öztekin, Hülya (2016), *Tan, Serteller Yönetiminde Muhalif Bir Gazete*, (İstanbul: Tarih Vakfı Yurt Yayınları).
- Reinhold, O. ve F. Rijkeno (1979), *Politika ve İdeolojisiyle Günümüzde Antikomünizm*, (Çev. Mustafa Ulu), (İstanbul: Konuk Yayınları).
- Savran, Sungur (2020), 'Türkiye'nin Bolşevik Partisi: Türkiye Komünist Fırkası'. *Devrimci Marksizm Dergisi*, 41-42, s. 163-183.
- Selçuk, Ekin Kadir (2018), *Mücadeleciler, Mücadele Birliği (1946-1980)*, (İstanbul: İletişim Yayınları).
- Sertel, Sabiha (1945), 'Zincirli Hürriyet', *Görüşler*, 1 Aralık, s. 6-7.
- Sertel, Zekeriya. (2001), *Hatırladıklarım*, (İstanbul: Remzi Kitapevi).
- Sertel, Sabiha (2019), *Roman Gibi*, (İstanbul: Can Yayınları).
- Sökmensüer, Şükrü (1947), TBMM Tutanak Dergisi, Dönem VIII, C. 4, Toplantı:1, 29.1.1947:66-76.
- Sülker, Kemal (2019), *Sabahattin Ali Cinayeti*, (İstanbul: İleri Yayınları).

- Şimşek, Abdulazim (2019), *Türkiye’de Antikomünist Faaliyetler: Propaganda Araçları, Teşekküller ve Portreler (1945-1971)* (Doktora tezi), Yüksek Öğretim Kurumu Başkanlığı tez merkezi veri tabanından alınmıştır.
- Şimşek, Abdulazim (2021), *Komünistin Eşkâli, Türkiye’de Antikomünizm 1945-1971*, (İstanbul: İletişim Yayınları).
- Taşkın, Yüksel (2019), *Antikomünizmden Küreleşme Karşıtlığına, Milliyetçi Muhafazakâr Entlelijansiya*, (İstanbul: İletişim Yayınları).
- Timur, Taner (2020), *Türkiye’de Çok Partili Hayata Geçiş*, (İstanbul: İmge Yayınları).
- TKP Araştırma Grubu (2021), *Pati Tarihi, Türkiye Komünist Partisi Arayış Yılları. C. 2*, (İstanbul: Yazılama Yayınları).
- Tunçay, Mete (1981), *Türkiye Cumhuriyeti’nde Tek Parti Yönetimi’nin Kurulması (1923- 1931)*, (Ankara: Yurt Yayınları).
- Urgan, Mina (2013), *Bir Dinozorun Anıları*, (İstanbul: Yapı Kredi Yayınları).
- Ünlü, Barış (2002), *Bir Siyasal Düşünür Olarak Mehmet Ali Aybar*, (İstanbul: İletişim Yayınları).
- Yaşlı, Fatih (2008), *Milliyetçilik ve Faşizm Türkiye’de Irkçı Milliyetçilik Üzerine Bir İnceleme* (Doktora tezi), Yüksek Öğretim Kurumu Başkanlığı tez merkezi veri tabanından alınmıştır.
- Yaşlı, Fatih (2019), *Anti Komünizm Ülkücü Hareket Alpaslan Türkeş, Türkiye ve Soğuk Savaş*, (İstanbul: Yordam Yayınları).
- Yaşlı, Fatih (2020a), *Türkçü Faşizmden Türk-İslam Ülküsüne*, (İstanbul: Yordam Yayınları).
- Yaşlı, Fatih (2020b), *Kinimiz Dinimizdir Türkçü Faşizm Üzerine Bir İnceleme*, (İstanbul: Yordam Yayınları).
- Yaşlı, Fatih (2022), *Devlet Düzen Anarşi, Türkiye’de Edebiyat ve Antikomünizm*, (İstanbul: Yordam Yayınları).
- Yıldırım, Sina (2018), “Nefretin ve Korkunun Rengi: Kızıl”, Kerestecioglu, İnci Özkan ve Güven Gürkan Öztan (Der.), *Türk Sağı Mitler, Fetişler, Düşman İmgeleri*, (İstanbul: İletişim Yayınları): 47-73.
- Zürcher, Eric Jan (2016), *Modernleşen Türkiye’nin Tarihi*, (Çev. Yasemin Saner), (İstanbul: İletişim Yayınları).

Extended Abstract

Anti-communism in Western Europe emerged as a class reaction under the existing conditions under which the ideological, political, and organizational mass activities of the working class became widespread and reached a certain level of development, and as a result of the realization that

the ruling bloc could no longer maintain its rule with the current methods and so it felt under threat. In Türkiye, until the 1960s, the phenomenon of anti-communism did not evolve as the ideological reaction of the dominant classes, which constitute the ruling bloc, seeking to preserve their privileged positions, driven by their deep concern over the organized rise of the dependent classes. Developing under a specific set of circumstances conducive to contemporary politics, the phenomenon of anti-communism emerged from the attempt to create a perception of the enemy by defining the “other,” whose essence was continuously evolving. In this respect, “anti-communism” fulfils an essential ideological function in securing social consent for political class rule. However, this process takes place through diverse social mediations. Therefore, anti-communism in Turkey is not merely “anti-communism”, but something far beyond that. The term communist is sometimes a reference to Russians as “Muscovites”, and sometimes it is a distant stance towards ethnic and sectarian different groups; it is also sometimes the silencing of the opposition, the banning of class-based organizational structures perceived as a threat to national unity, and sometimes it is a means of bargaining in foreign policy and compromise in domestic politics, but more commonly, it is the political expression of a series of fears that have historically been pushed into the subconscious. Anti-communism represents the object of politics for the “nationalist” groups. In the case of Türkiye, anti-communist discourses and practices always point to an *other* that contains an element of “hatred” and “violence” within itself. Therefore, this *political aggression* that characterizes the activities of the radical right, which ideologically feeds on various manifestations of anti-communist discourses, is grounded on an undemocratic basis. This political aggression within civil society is also characterized by a *vigilante* attitude.

The defeat and territorial losses of World War I had partially diminished the impact of PanTurkist Nationalism in Republican Turkey. The official ideology shaped on the basis of homeland nationalism, on the other hand, absorbed many elements of the Turkist ideology, but could not eliminate it. Apart from the losses caused by the war, the second ideological impact on the Turanists was brought by Mustafa Kemal. His idea was founded on an approach to nationalism that combines national independence with national sovereignty, limits the borders of the new state to Anatolia and Eastern Thrace, and defines all those living within these borders as Turks regardless of race, religion, or language. Furthermore, it was impossible for the Republican ruling class to allow “oppositional nationalism” or a different political view outside the “official nationalist” discourse. Therefore, *PanTurkism*, with all its distinctive aspects, managed to survive within the intellectual platform created by the dominant ideology under the guise of being reconciled with Kemalist nationalism. This process paved the way for the intellectual and organizational development of the *racist-Turanist*

opposition movement in Turkey with the tacit support of a certain wing of the ruling bloc.

The anti-communist sentiment that found expression in official nationalism in the 1920s took on a concrete character throughout the country under the influence of the rise of fascism in the 1930s. Under conditions of rising fascism in Europe, oppositional nationalist movements gained the opportunity to express themselves openly with stronger emphasis and under the intellectual leadership of new actors. In a short period of time, oppositional nationalist sentiments with *racist-Turanist* elements against official nationalism began to spread rapidly among some university students and young officers. This was not a coincidental development. On the contrary, while the sympathy for the German military system among Turkish officers dated back to earlier years, the relatively good relations with Nazi Germany had also contributed greatly to this development. In this process, the influence of German propaganda had a significant impact on the intelligentsia. Accusations against the Soviet state as the “heir to aggressive Tsarist Russia” began to be voiced in various media outlets. The Soviet-Turkish estrangement that began in 1936 reached its anti-Soviet peak in 1939-40.

The defeat of fascism was a great disappointment for the *racist-Turanist* groups as they had failed to achieve their political goals. To combat the demoralization resulting from the failure to achieve their goals and to consolidate their small number of supporters, Turkist groups shifted towards a political stance by cultivating animosity towards progressive intellectuals in the country and targeting them. In the late 40s, racist-Turanist groups continued to carry out their political activities from different branches. The nationalist intellectuals of the period started to publish new magazines that manifested themselves in publishing. These publications were the first examples of anti-communist political socialization. In order to keep the idea of unification with foreign Turks alive in the eyes of the masses, *populist* expressions such as Turkish Cypriots and “captive Turks” were developed, and these were expressed in various demonstrations. Thus, *anti-communist* and *anti-Semitic* rhetoric, encouraged by young people influenced by ultra-nationalist ideas, is used to steer street demonstrations. The anti-communist attacks led by ultra-nationalist groups that started in the 30s will continue throughout Turkish political life. The first anti-communist attacks, which resulted in major social incidents, were directed against the *Tan* printing house and other progressive publishing houses. These political developments prevented the development of a left opposition in Turkey.

The attacks on the *Tan* printing house and various publishing houses did not cause the progressive groups, whose ideological motivation was formed by leftist thought, to retreat. On the contrary, progressive groups

strived to actively engage in the process of national and international change through democratic means by expanding their involvement in civil society activities. It was also during this period that the initiative to establish the *Human Rights Association* was realized. However, this Association was shut down under pressure from the government on the grounds that it was engaged in communist propaganda.

The primary aim of this study is to examine the specific aspects of the ideology of “nationalism”, its political and social function, its contradictions within itself, and the various manifestations it has assumed in the historical process, by addressing various historical phenomena as a whole, in order to show the destructive consequences of the anti-communist policies adopted by nationalist groups as a form of politics throughout the history of the Republic.